

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

Особливості українського перекладу міжнародних документів про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу освітньої програми
*Переклад з французької
та з англійської мов*
спеціальності 035.055 Філологія
(Романські мови та літератури (переклад
включно), перша – французька)
Катерини Дмитрівни СЕМИЛІТ

Науковий керівник:
к. філол. н., доцент Елла АНДРІЄВСЬКА
Рецензент:
к. філол. н., доцент Наталя МИРОНОВА

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
теорії та практики перекладу романських мов
імені Миколи Зерова
протокол № 8 від 24 квітня 2026 року
в.о. завідувача кафедри Ірина Циркунова
к.філол.н., Ірина ЦИРКУНОВА

КИЇВ
2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ.....	9
1.1. Міжнародний договір як об'єкт перекладу: поняття, функції та структурні особливості.....	9
1.2. Термінологічні особливості перекладу міжнародних договорів щодо злочину агресії.....	15
1.3. Основні перекладацькі стратегії та трансформації у перекладі документів міжнародних організацій.....	23
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ II. ЛІНГВОПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРИБУНАЛУ.....	30
2.1. Структурні та композиційні особливості документів щодо створення Спеціального трибуналу.....	30
2.2. Лексико-термінологічні особливості українського перекладу документів.....	32
2.3. Граматичні та стилістичні трансформації у перекладі міжнародно-правових положень.....	42
Висновки до другого розділу.....	50
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	59
RÉSUMÉ.....	60

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційну роботу присвячено комплексному аналізу стратегій відтворення міжнародно-правового дискурсу в межах франко-українського перекладу. *Матеріалом дослідження* обрано текст Угоди між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України та доданий до неї Статут, що становлять унікальний зразок новітнього юридичного нормотворення. *Актуальність теми* зумовлена нагальною потребою у забезпеченні термінологічної точності та юридичної автентичності документів, що регулюють питання міжнародної кримінальної відповідальності в контексті сучасної війни. *Метою дослідження* є виявлення лінгвістичної специфіки установчих актів Спеціального трибуналу та систематизація перекладацьких трансформацій, використаних для їх адекватної трансляції в українське правове поле.

Методологічний апарат базується на зіставно-перекладознавчому, контекстуальному та статистичному методах. У межах дослідження доведено, що домінантною стратегією при відтворенні концептуальної основи (інституційної та юрисдикційної термінології) є форенізація, реалізована переважно через метод структурно-семантичного калькування. Водночас на граматичному рівні встановлено перевагу стратегії доместикації, що виявляється у глибокій номіналізації та синтаксичній реорганізації речень для подолання типологічної асиметрії між французькою та українською мовами. Результати роботи демонструють, що досягнення функціональної еквівалентності перекладу забезпечується через філігранне поєднання термінологічної уніфікації та адаптації тексту до вимог українського офіційно-ділового стилю. Отримані дані сприяють розвитку спеціального перекладознавства та можуть бути використані у практиці юридичного перекладу.

Ключові слова: міжнародно-правовий дискурс, злочин агресії, Спеціальний трибунал, юридична термінологія, перекладацькі трансформації, одомашнення, очуження.

ABSTRACT

The qualification paper is devoted to a comprehensive analysis of strategies for rendering international legal discourse within the framework of French-Ukrainian translation. *The object of the study* is the text of the Agreement between Ukraine and the Council of Europe on the Establishment of a Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine and the annexed Statute, which represent a unique example of recent international legal norm-setting. *The relevance of the topic* is determined by the urgent need to ensure terminological precision and legal authenticity of documents governing international criminal responsibility in the context of modern warfare. *The purpose of the study* is to identify the linguistic specifics of the constituent acts of the Special Tribunal and to systematize the translation transformations used for their adequate translation into the Ukrainian legal field.

The methodological framework is based on comparative translation, contextual, and statistical methods. Within the scope of the research, it is proved that the dominant strategy in rendering the conceptual core (institutional and jurisdictional terminology) is foreignization, implemented primarily through the method of structural-semantic calquing. At the same time, at the grammatical level, the preference for the domestication strategy is established, which is manifested in profound nominalization and syntactic reorganization of sentences to overcome the typological asymmetry between the French and Ukrainian languages. The results of the work demonstrate that achieving functional equivalence in translation is ensured through a delicate combination of terminological unification and adaptation of the text to the requirements of the Ukrainian formal business style. The data obtained contribute to the development of specialized translation studies and can be applied in the practice of legal translation.

Keywords: international legal discourse, crime of aggression, Special Tribunal, legal terminology, translation transformations, domestication, foreignization.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку міжнародного правопорядку характеризується появою нових викликів, пов'язаних із необхідністю притягнення до відповідальності за найтяжчі порушення світової безпеки. У цьому контексті створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України є унікальним юридичним прецедентом, який вимагає не лише політичної волі, а й бездоганного документального оформлення. Оскільки установчі документи таких інституцій розробляються на міжнародному рівні, важливого значення набуває якість їхнього впровадження у національне правове поле через переклад.

Ефективність функціонування Спеціального трибуналу безпосередньо залежить від точності відтворення юридичних категорій. Будь-яка термінологічна неточність або стилістична невідповідність в офіційному перекладі може призвести до правових конфліктів, неоднозначного тлумачення норм міжнародного кримінального права та ускладнення міждержавної співпраці в межах Ради Європи.

Актуальність обраного напрямку дослідження визначається сукупністю чинників: науковим інтересом до правової лінгвістики та нагальною потребою глибокого вивчення перекладацьких інструментів, що забезпечують юридичну силу і термінологічну сталість міжнародних актів. У сучасних реаліях повномасштабної війни в Україні робота з такими текстами набуває особливої гостроти, оскільки лінгвістично вивірене відтворення документів про заснування Спеціального трибуналу є фундаментальною умовою для забезпечення невідворотності покарання агресора та захисту національних інтересів у міжнародно-правовому полі.

Питання жанрової специфіки офіційно-ділових та дипломатичних текстів вивчалось у працях таких дослідників, як О. Пономарів, Л. Мацько, Н. Кащишин, В. Борисова. Проблематика юридичної термінології та її функціонування в межах міжнародного кримінального права представлена у роботах Т. Кияка, В. Карабана, С. Саєнка, М. Гнатовського, А. Кориневича, Т.

Короткого. Перекладознавчий аспект відтворення правового дискурсу ґрунтується на концепціях І. Корунця, С. Максимова, Р. Зорівчак, Л. Черноватого, а також зарубіжних науковців, серед яких С. Шарчевич, П. Ньюмарк, М. Гарві, Д. Цао, С. Монжан-Декоден, Ж.-К. Жемар. Натомість осмислення лексико-граматичних особливостей українського перекладу установчих документів Спеціального трибуналу потребує подальших цілісних досліджень.

Метою роботи є виявлення лінгвоперекладацьких та жанрово-стилістичних особливостей української версії Угоди про створення Спеціального трибуналу, а також аналіз трансформацій, за допомогою яких французький оригінал був відтворений в українському правовому дискурсі.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- окреслити композиційні та стилістичні риси документів міжнародних організацій;
- проаналізувати наукові підходи до перекладу юридичної термінології;
- виявити основні перекладацькі стратегії, що застосовуються у франко-українському правовому перекладі;
- описати домінантні термінологічні одиниці в Угоді про створення Спеціального трибуналу;
- проаналізувати перекладацькі прийоми, залучені для відтворення граматичних структур та стилістичних кліше в українській версії документів.

Для реалізації поставлених завдань використано такі **методи** наукового аналізу:

- зіставно-перекладознавчий аналіз — для паралельного порівняння французького оригіналу з українським текстом та виявлення специфіки міжмовної передачі правових норм;

- метод суцільної вибірки — для формування репрезентативної бази фактичного матеріалу шляхом виокремлення термінів, граматичних структур і кліше;
- кількісний (статистичний) метод — для обчислення відсоткового співвідношення застосованих трансформацій та візуалізації результатів у вигляді діаграм;
- описово-аналітичний метод — для теоретичного обґрунтування жанрово-стилістичних особливостей і лінгвістичних характеристик міжнародно-правового дискурсу;
- контекстуально-семантичний аналіз — для уточнення значення вузькоспеціалізованих термінів безпосередньо у юридичному контексті документів.

Об’єктом дослідження є офіційно-діловий дискурс в оригінальному французькомовному тексті Угоди між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України та його український переклад.

Предметом дослідження виступають способи відтворення юридичних термінів, граматичних конструкцій та стилістичних елементів у перекладному тексті.

Матеріалом цієї кваліфікаційної роботи слугує текст Угоди між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Загальний обсяг опрацьованого тексту становить 37 сторінок французького оригіналу та 41 сторінка перекладу, з яких було виокремлено понад 250 сегментів для детального аналізу.

Теоретична цінність роботи полягає у систематизації знань про жанрово-стилістичні риси міжнародних договорів та особливості трансляції новітньої юридичної термінології у франко-українському перекладі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для викладання дисциплін із юридичного перекладу,

порівняльної стилістики, а також у подальших наукових розвідках у сфері міжнародного права.

Наукова новизна полягає у розкритті особливостей перекладу в українському контексті установчих документів Спеціального трибуналу (2025 р.), що розширює жанрову та часткову теорії перекладу у французько-українській мовній парі.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ

1.1. Міжнародний договір як об'єкт перекладу: поняття, функції та структурні особливості

У системі сучасних міждержавних відносин ключовим інструментом нормативного регулювання виступає міжнародний договір, який є базовим різновидом міжнародно-правового документа. Базовим нормативним визначенням, що закріплює статус таких актів, є дефініція, закріплена у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 року. Згідно з пунктом «а» статті 2 Конвенції, «міжнародний договір означає міжнародну угоду, укладену між державами в письмовій формі і регульовану міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування» [Віденська конвенція 1969, с. 1].

У західній правовій доктрині сутність цього інструменту розкривається через його здатність створювати обов'язкові норми. Британський правознавець Малкольм Шоу зазначає, що міжнародні договори є найбільш прямим і формальним методом створення міжнародного права. За своєю природою вони виконують роль, подібну до законодавчих актів у національних правових системах, оскільки є результатом свідомого волевиявлення сторін щодо встановлення юридичних зобов'язань [Shaw 2008].

Французька школа міжнародного публічного права також приділяє значну увагу договірним інструментам. Відомі дослідники Патрік та Ален Пелле підкреслюють, що договір є вищим інструментом стабілізації міжнародних відносин. На їхню думку, укладаючи договір, держави свідомо та добровільно обмежують свій суверенітет заради досягнення спільної мети та підтримання глобального правопорядку [Daillier, Pellet 2002].

У вітчизняній теорії міжнародного права це поняття також розглядається досить детально. Як зазначає А. В. Войціховський, міжнародний договір є основним джерелом сучасного міжнародного права, що являє собою явно

виражену угоду між двома або кількома суб'єктами міжнародного права, покликану регулювати їхні взаємовідносини шляхом створення, зміни або припинення взаємних прав та обов'язків [Войціховський 2020, с. 142]. З погляду теорії права, такі документи мають чітку юридичну силу і формують обов'язкові правила поведінки для сторін-підписантів. Для комплексного розуміння правової природи міжнародного договору дослідники звертають особливу увагу на такі категорії, як об'єкт та мета документа.

Як зазначає В. І. Шульга, об'єкт міжнародного договору являє собою конкретне питання або правовідносини, що потребують врегулювання задля досягнення певних політичних або економічних цілей [Ісаєв 2024]. Зі свого боку, Л. І. Козаченко трактує мету міжнародного договору як кінцевий результат, якого прагнуть досягти сторони шляхом укладання угоди, підкреслюючи, що від правильного формулювання мети залежить загальна ефективність документа [Ісаєв 2024]. Ю. В. Чекаленко наголошує на ролі міжнародних договорів у гарантуванні безпеки та розвитку співробітництва у стратегічних сферах міжнародної взаємодії [Ісаєв 2024]. У контексті створення Спеціального трибуналу об'єктом договорів виступає механізм притягнення до кримінальної відповідальності, а метою – відновлення міжнародного правопорядку та покарання вищих посадових осіб держави-агресора.

Багатогранна природа міжнародних документів розкривається через їхні функції. Французькі теоретики Жан Комбако та Серж Сюр зауважують, що поряд із нормативним впливом договори виконують потужну інституціональну функцію, оскільки саме вони виступають фундаментом для створення міжнародних судових та політичних органів [Combacau, Sur 2004]. Спираючись на дослідження М. В. Буроменського, можна виокремити такі ключові функції міжнародного права та його документальних джерел:

- 1) координуюча функція — полягає у встановленні загальноприйнятих стандартів поведінки у різних сферах відносин, що дозволяє державам взаємодіяти злагоджено;

- 2) регулювальна функція — проявляється у закріпленні статутних правил співіснування, без яких неможливе підтримання стабільності на міжнародній арені;
- 3) забезпечувальна функція — полягає у наявності норм, які спонукають суб'єктів міжнародного права неухильно дотримуватися встановлених правил поведінки як у мирний час, так і в період збройних конфліктів;
- 4) охоронна функція — забезпечує існування правових механізмів захисту законних прав та інтересів держав, а також дозволяє спільно застосовувати санкції щодо порушників [Буроменський 2006, с. 5-6].

Міжнародно-правові документи, що формують нормативну базу для Спеціального трибуналу, яскраво ілюструють саме охоронну функцію, оскільки їхнє пряме інституційне призначення полягає у захисті норм міжнародного права від посягань та покаранні за найтяжчі міжнародні злочини.

Згідно з усталеною дипломатичною практикою, макроструктура міжнародного договору є стандартизованою. М. О. Баймуратов зазначає, що композиція міжнародних угод вибудовувалася століттями і наразі має чітку ієрархічну форму, яка є універсальною для більшості правових систем [Баймуратов 2008].

Традиційно міжнародно-правовий документ складається з таких частин:

- 1) назва (заголовок): вона фіксує форму акта та його предмет;
- 2) преамбула: цей вступний блок розкриває мотиви, цілі укладення угоди та містить посилання на попередні міжнародні акти (наприклад, статuti чи резолюції ООН). Особливістю преамбул є використання розгорнутих синтаксичних конструкцій. С. Г. Саєнко підкреслює, що у французьких документах преамбула традиційно будується на використанні дієприкметникових зворотів (наприклад, *Considérant que...*, *Rappelant...*, *Soulignant...*), які в українському перекладі найчастіше передаються дієприслівниковими зворотами («Беручи до уваги...», «Нагадуючи...», «Підкреслюючи...») для збереження урочистого та декларативного стилю [Саєнко 2005, с. 84].

- 3) основна (центральна) частина: вона поділяється на розділи, статті та пункти, які безпосередньо визначають предмет регулювання, права, обов'язки сторін і механізми реалізації зобов'язань. Синтаксис цієї частини є максимально формалізованим, позбавленим емоційно-експресивної лексики, з домінуванням пасивних станів та безособових конструкцій.
- 4) заключна частина: тут регламентуються процедурні питання, а саме: порядок набуття чинності, терміни дії, умови приєднання, ратифікації, денонсації та порядок вирішення спорів. У цій частині також міститься стандартне застереження про рівноавтентичність текстів різними мовами.
- 5) додатки: документи можуть супроводжуватися додатками (схемами, технічними регламентами, правилами процедури), які мають таку ж юридичну силу, що й основний текст.

Сучасне міжнародне право оперує терміном «договір» як фундаментальною та глибоко комплексною категорією. Як зазначає М. О. Баймуратов, термін «міжнародний договір» слугує узагальнюючою категорією, яка охоплює широкий спектр міждержавних документів незалежно від їхнього формату чи офіційної назви (пакт, договір, конвенція, угода, статут, комюніке, протокол, декларація та ін.). Дослідник наголошує, що варіативність номінацій не впливає на правову вагу цих актів, оскільки всі вони наділені рівнозначним юридичним статусом. Водночас науковець пропонує розмежовувати цей масив документів на дві функціональні групи: перша безпосередньо закріплює взаємні права та зобов'язання сторін (зокрема, угоди чи конвенції), тоді як друга має політико-декларативний характер (меморандуми, заяви) і не встановлює чітких нормативних приписів для суб'єктів [Баймуратов 2008].

Цю тезу підтверджують і в навчальних посібниках, де наголошується на формальній рівнозначності договірних інструментів: «Як основне джерело міжнародного права міжнародний договір може мати різні форми і назви: договір, угода, пакт, декларація, трактат, конвенція, комюніке, протокол, обмін

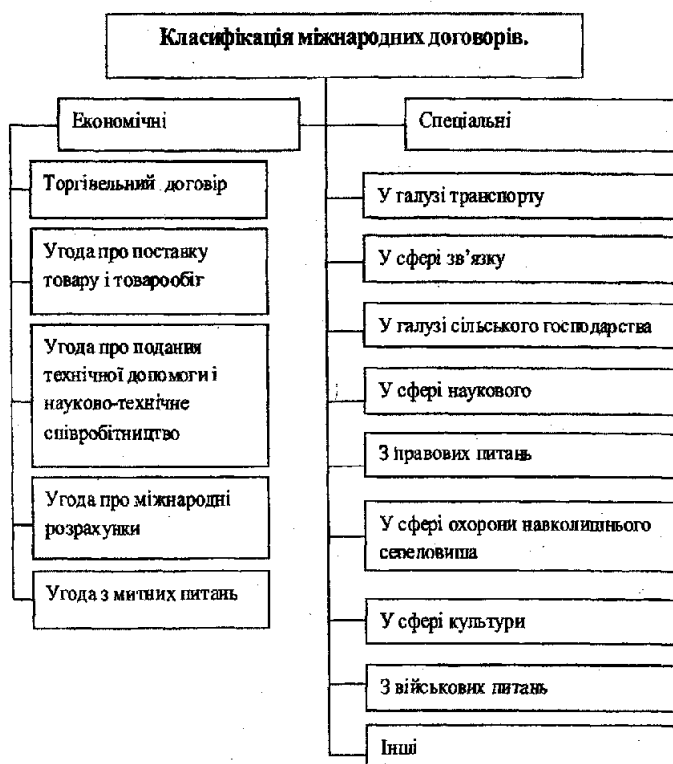
нотами, заключний акт тощо, які мають однакову юридичну силу. Міжнародний договір укладається у письмовій формі» [Культенко 2012, с. 122]. Відповідно, юридична назва документа не змінює його обов'язкової сили, проте відображає усталену дипломатичну практику, історичні традиції та специфіку процедури його укладення.

Дослідження нормативного масиву, що формує підґрунтя для переслідування за міжнародні злочини, зокрема щодо інституціоналізації Спеціального трибуналу для України, дозволяє виокремити розгалужену систему критеріїв класифікації міжнародних договорів:

1. За суб'єктним складом та кількістю учасників. Традиційно виділяють двосторонні та багатосторонні угоди [Баймуратов 2008, с. 194]. У контексті створення міжнародних судових інстанцій ключову роль відіграють загальні багатосторонні договори, що зачіпають інтереси всієї світової спільноти. Особливістю таких актів є їхня безпосередня спрямованість на кодифікацію загальновизнаних норм та створення універсальних механізмів підтримання міжнародного правопорядку.
2. За просторовою сферою та юридичною силою дії. До цієї групи належать:
 - універсальні договори, учасниками яких є переважна більшість держав світу (наприклад, Статут ООН);
 - регіональні договори, дія яких обмежена певним географічним простором (як-от Європейська конвенція про громадянство 1997 року);
 - субрегіональні акти, що регулюють відносини всередині вузьких територіальних об'єднань (до прикладу, договори щодо створення Єврорегіонів) [Баймуратов 2008, с. 196].
3. За ступенем доступності (відкритості):
 - відкриті (до яких може вільно приєднатися будь-яка зацікавлена держава шляхом ратифікації чи акцесії);
 - закриті (коло учасників яких чітко детерміноване початковими домовленостями підписантів).
4. За рівнем представництва держав:

- міждержавні (укладені від імені держави);
 - міжурядові (від імені уряду);
 - міжвідомчі (від імені виконавчої влади — міністерств або відомств)
- [Буроменський 2006, с. 84].

5. За предметом (об'єктом) регулювання. М. О. Баймуратов пропонує об'єктну класифікацію, що охоплює політичні, економічні, військові угоди, а також акти з правових та прикордонних питань [Баймуратов 2008, с. 197]. Документи про створення Спеціального трибуналу є комплексними: вони поєднують політичні декларації про засудження акту агресії з вузькоспеціалізованими нормами матеріального та процесуального кримінального права. Детальніше типологію за предметом регулювання відображено на малюнку 1.1 [Культенко 2012, с. 18].

Малюнок 1.1. Класифікація міжнародних договорів

Окрему увагу в теорії міжнародного права слід приділити номенклатурі (найменуванням) договорів, оскільки кожна форма має свої традиційні особливості застосування у нормотворчій практиці:

- 1) статут — установчий акт, що визначає структуру, цілі та юрисдикцію певної міжнародної організації або судового органу. У контексті нашого дослідження це базовий правовий інструмент для функціонування Трибуналу;
- 2) пакт — двостороння або багатостороння угода, що укладається для врегулювання глобальних політичних чи правозахисних проблем;
- 3) конвенція — багатосторонній інструмент, спрямований на регулювання відносин у спеціальній галузі (наприклад, гуманітарне право чи захист прав людини);
- 4) протокол — акт допоміжного характеру, який може доповнювати, уточнювати основний текст договору або фіксувати додаткові зобов'язання сторін [Баймуратов 2008, с. 200].
- 5) декларація — документ, що найчастіше містить спільну політичну позицію держав та слугує орієнтиром для майбутнього правового регулювання.

Отже, міжнародний договір постає як фундаментальний інструмент нормативного регулювання міждержавних відносин. Незважаючи на розмаїття офіційних назв та широку типологію, усі такі дипломатичні акти наділені рівнозначною обов'язковою силою. Вони відзначаються жорстко стандартизованою композиційною структурою та реалізують комплекс важливих функцій, серед яких головну роль відіграє захист глобального правопорядку. Саме ця нормативна цілісність дозволяє договірним інструментам виступати надійним правовим фундаментом для заснування Спеціального трибуналу.

1.2. Термінологічні особливості перекладу міжнародних договорів щодо злочину агресії

Аналіз лінгвістичної специфіки міжнародних угод про створення Спеціального трибуналу вимагає першочергового розкриття дефініції поняття «термін», оскільки саме термінологічний апарат виступає каркасом будь-якого юридичного документа. У лінгвістичній науці термін розглядається як базова

когнітивно-номінативна одиниця. Зокрема, «Словник української мови» трактує його як «слово або словосполучення, що позначає чітко окреслене поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя і т. ін.» [СУМ 1979, с. 91].

З позицій правознавства, термін постає як інструмент фіксації правової норми. У «Юридичній енциклопедії» під редакцією Ю. С. Шемшученка зазначається, що юридичний термін — це «слово (або словосполучення), яке вживається у праві, є назвою певного юридичного поняття, має дефінітивну змістовність і вирізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю» [Юридична енциклопедія 2004, с. 45]. Функціональна стійкість терміна в міжнародних договорах є запорукою того, що правова позиція держав щодо злочину агресії не буде піддана суб'єктивній інтерпретації через мовні розбіжності.

Питання відтворення юридичної термінології в іншій мові детально досліджував В. І. Карабан. Характеризуючи лексичний склад правових текстів, автор зауважує, що юридичні терміни становлять найбільш складний пласт для фахівця через їхню тісну пов'язаність із національною правовою системою. На думку дослідника, терміни в офіційно-ділових текстах відзначаються максимальною точністю вираження понять, повною відсутністю експресивності та емоційного забарвлення. Крім того, вони мають бути максимально позбавлені багатозначності в межах конкретного контексту [Карабан 2004]. Тож, під час роботи з документами щодо Спеціального трибуналу, першочерговим завданням стає пошук таких еквівалентів, які б відповідали українській правничій терміносистемі та водночас повністю ретранслювали міжнародно-правове значення оригіналу.

У зарубіжній перекладознавчій традиції особливий акцент робиться на прагматичній ролі терміна в процесі міжкультурної комунікації. Сьюзан Шарчевич у своїй фундаментальній праці наголошує на тому, що юридичний переклад виходить за межі простої заміни слів, виступаючи процесом досягнення комунікативної мети документа. Дослідниця стверджує:

«Юридичний термін повинен розглядатися в контексті його правової дії; його значення визначається не лише словником, а системою права, до якої він належить» (тут і далі переклад наш. — К. С.) [Šarčević 1997, с. 72]. Це означає, що при аналізі терміносистеми злочину агресії необхідно враховувати автономність значень термінів у міжнародному кримінальному праві, які часто відрізняються від значень аналогічних лексем у національному праві Франції чи України.

Дебора Цао у дослідженнях правової лінгвістики звертає увагу на проблему концептуальних розбіжностей. Вона зазначає, що переклад юридичних термінів зводиться до відтворення правових ефектів, і без збереження ідентичних юридичних наслідків він втрачає свою адекватність [Сао 2007].

Спираючись на аналіз наведених джерел, доцільно виокремити такі фундаментальні характеристики юридичного терміна в міжнародно-правовому дискурсі:

- Однозначність (моносемічність). У межах одного договору термін повинен позначати лише одне поняття. Це мінімізує ризики неоднозначного тлумачення положень Статуту Трибуналу сторонами-підписантами [Карабан 2004].
- Дефінітивна закріпленість. Більшість ключових понять (зокрема, «злочин агресії») мають офіційне визначення в самому тексті договору або в додатках до нього, що є обов'язковим орієнтиром для роботи [Юридична енциклопедія 2004, с. 45].
- Системність. Кожен термін функціонує як частина певної поняттєвої мережі.
- Стилiстична нейтральність. Юридична мова вимагає відсутності емоційних конотацій, що забезпечує об'єктивність і стабільність правових положень [Карабан 2004].

Визначення сутності юридичного терміна логічно підводить до аналізу центральної категорії перекладознавства — еквівалентності. У правовому

дискурсі пошук відповідника виходить за межі суто лінгвістичного зіставлення одиниць, оскільки він спрямований на забезпечення ідентичного нормативного впливу тексту в різних правових реаліях.

Теоретичне осмислення категорії еквівалентності в працях О. О. Селіванової ґрунтується на понятті комунікативно-прагматичного інваріанта. Дослідниця зазначає, що еквівалентність не є тотожністю, а постає як максимально можливий ступінь близькості між оригіналом і перекладом на різних рівнях семантики [Селіванова 2007]. Для офіційно-ділових документів, як зауважує В. І. Карабан, пріоритетним є збереження саме прагматичного аспекту та змістової точності, тоді як структурні особливості речень можуть зазнавати трансформацій задля адаптації тексту до сприйняття фахівцем-юристом [Карабан 2004].

Науковий пошук Сьюзан Шарчевич зосереджений на ідеї «юридичної еквівалентності», яка відкидає доцільність дослівного копіювання лексем. Головною метою вважається створення тексту, який би функціонував у правовій системі мови перекладу так само ефективно, як оригінал у системі мови джерела. Дослідниця наголошує на пріоритетності підготовки автентичного тексту, здатного викликати ідентичні правові наслідки в цільовій системі [Šarčević 1997]. Подібний підхід є визначальним для міжнародних договорів, де тексти різними мовами визнаються рівноавтентичними.

Окрему складність становить проблема безеквівалентності, зумовлена асиметрією правових культур. Жан-Клод Жемар пояснює це явище існуванням термінів-реалій, які не мають відповідників через відсутність аналогічних інститутів у національному праві. На його переконання, безеквівалентність у праві становить концептуальну розбіжність, яка змушує фахівця виконувати функцію співавтора для успішної адаптації чужорідного концепту [Gémar 1995]. У вітчизняній школі Т. Р. Кияк характеризує такі випадки як термінологічні лакуни, що виникають внаслідок відсутності певного денотата в позамовній дійсності іншого народу [Кияк 2008].

Для подолання безеквівалентності в юридичному дискурсі Г. Е. Мірам пропонує використовувати стратегії компенсації та розширення. Автор наголошує, що при роботі з міжнародно-правовими інструментами перекладач часто змушений створювати нові номінації, які з часом стають термінологічними стандартами [Мірам 2004]. С. Г. Саєнко, аналізуючи французьку правничу термінологію, вказує на доцільність застосування таких методів:

- Функціональний аналог — вибір терміна в мові перекладу, який виконує подібну юридичну роль, попри відмінності в обсязі поняття.
- Описовий переклад (експлікація) — докладне розкриття змісту через дефініцію, що часто застосовується при відтворенні специфічних судових процедур.
- Калькування (структурне запозичення) — дослівне відтворення форми терміна, що є виправданим при роботі з міжнародно-правовими неологізмами [Саєнко 2005, с. 68].

Дослідниця Дебора Цао акцентує на тому, що в міжнародному праві еквівалентність досягається через суворе дотримання визначень, наданих безпосередньо в самому договорі. Це дозволяє уникнути змістових викривлень при перенесенні концепту в іншу мову, навіть якщо в національному праві держав існують розбіжності щодо цього поняття [Сао 2007].

Однією з головних особливостей термінології міжнародного кримінального права є її концептуальна автономність. Еволюція змістового наповнення ключових дефініцій у текстах міжнародних договорів відображає тривалий процес пошуку балансу між державним суверенітетом та кримінальною відповідальністю. Для забезпечення адекватності перекладу установчих актів Спеціального трибуналу необхідно враховувати, що базова термінологія пройшла шлях від загальних політичних чи описових формулювань до максимально точних юридичних конструкцій.

Теоретичні витoki формування цього термінологічного апарату сягають періоду роботи Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі. Згідно з

дослідженнями В. М. Репецького, на той час міжнародна кримінальна терміносистема ще перебувала на стадії становлення, тому для опису протиправних дій держав використовувалися здебільшого широкі описові синтаксичні конструкції, а не стислі терміни [Репецький 2021].

Процес переходу від політичного дискурсу до строгих юридичних дефініцій був закріплений в актах ООН. Дослідник Т. Р. Короткий обґрунтовує важливість цього етапу тим, що саме тоді відбулося чітке лінгвістичне розмежування між діями держави та діями конкретного індивіда. Таке термінологічне розрізнення створило теоретичне підґрунтя для формування концепції персональної відповідальності вищих посадових осіб [Короткий 2018].

Сучасна міжнародно-правова термінологія щодо агресії спирається на стандарти, закладені в Римському статуті. Аналізуючи мовні аспекти цієї бази, німецький правознавець Клаус Кресс доводить, що терміни цієї галузі вимагають від фахівця глибокого розуміння концепції ефективного контролю. Відповідні злочини наділені специфічною «лідерською природою», тобто їхнім суб'єктом може виступати виключно особа з повноваженнями спрямовувати політичні дії держави, що значно звужує семантичне поле терміна під час його перекладу [Kreß 2017, с. 14].

У французькій правовій традиції ця специфіка додатково підкреслюється граматичними маркерами. Олів'є Кортен у своїх працях зазначає, що використання означених артиклів перед ключовими термінами слугує інструментом виокремлення їхньої унікальності порівняно з іншими порушеннями міжнародного права [Corten 2010]. Це створює певні виклики під час перекладу українською мовою, де категорія визначеності має компенсуватися відповідним контекстом або додатковими лексичними засобами.

Важливим теоретичним аспектом перекладу є проблема зіставлення наднаціональної термінології з національною мовно-правовою практикою. Як зазначає А. Ю. Кориневич, процес розробки документів про Спеціальний

трибунал актуалізує потребу в адаптації міжнародних понять до українського юридичного дискурсу. Науковець переконаний, що інтеграція нових європейських стандартів зумовлює необхідність відмови від деяких застарілих національних формулювань задля забезпечення абсолютної термінологічної єдності [Кориневич 2023].

Окремою особливістю цієї терміносистеми є наявність лінгвістичних маркерів, що позначають рівень тяжкості діяння. Ерве Асенсіо пояснює необхідність виняткової уваги до таких критеріїв тим, що вони виконують функцію юридичного порогу, перетин якого переводить подію під юрисдикцію міжнародних судів [Ascensio 2012]. З огляду на це М. М. Гнатовський наголошує на важливості дотримання принципу «термінологічної тяглості». Це правило диктує, що терміни у двосторонніх договорах повинні повністю збігатися із загальновизнаними світовими дефініціями для запобігання правовим колізіям [Гнатовський 2022, с. 54].

Характерною ознакою юридичної мови у цій сфері є її системність. Французький дослідник Клод Бокке обґрунтовує це мережевим характером правових текстів. На його переконання, термінологія завжди організована навколо концептуальних вузлів або кластерів. Тому перекладач зобов'язаний відтворювати цілісні логічні ланцюги, що об'єднують суб'єкта, процедуру та санкцію, повністю уникаючи ізольованого перекладу окремих слів [Bosquet 2008].

У межах договорів про Спеціальний трибунал можна виокремити кілька таких теоретичних масивів. Перший утворює інституційна термінологія. О. В. Максименко вказує на те, що лексика на позначення архітектури міжнародних органів зазвичай вимагає використання стратегії калькування. Унікальність цих наднаціональних установ позбавляє їх точних аналогів у національній системі правосуддя, що робить неможливим застосування функціональних відповідників [Максименко 2018].

Другий фундаментальний компонент формує юрисдикційна категорія. Канадський фахівець Вільям Шабас визначає юрисдикційні терміни як

своєрідний захисний бар'єр документа, доводячи, що компетенція міжнародного органу жорстко обмежена просторовими та часовими параметрами, де найменша перекладацька неточність створює ризики для оскарження рішень [Schabas 2016]. Цей тематичний масив традиційно маркується латинізмами. Люція Бель підкреслює, що збереження латинських термінів у перекладі виконує функцію глобального маркера, чітко сигналізуючи про приналежність тексту до міжнародного рівня регулювання [Biel 2014].

Третій значний лексичний масив утворює процесуальна сфера. Сільві Монжан-Декоден звертає увагу на явище гібридності правових систем, зазначаючи, що процесуальні терміни міжнародних судів поєднують елементи англосаксонської та континентальної традицій. Унаслідок цього класичні національні поняття у міжнародному середовищі можуть набувати зміненого або розширеного значення [Monjean-Decaudin 2022]. Наслідком цього для українського фахівця стає необхідність використання усталених міжнародних відповідників навіть за умови їхньої часткової невідповідності звичній номенклатурі вітчизняного законодавства [Пашенко 2019].

Окремої теоретичної уваги вимагає термінологія матеріально-правових імунітетів. А. І. Дмитрієв наголошує, що питання посадових імунітетів є однією з найскладніших концептуальних проблем сучасного права, тому переклад відповідних положень потребує абсолютної однозначності [Дмитрієв 2015, с. 210]. Цю позицію розширює О. В. Кибальникова, вказуючи, що для адекватного відтворення специфічних термінів загальномовного підходу недостатньо; правова природа документа диктує необхідність застосування вузькоспеціалізованих еквівалентів, які б точно вказували на статус особи в державному апараті [Кибальникова 2021].

Варто зазначити, що терміни у текстах міжнародних договорів виконують функцію базового інструменту фіксації правової норми, головними ознаками якого є дефінітивна закріпленість та здатність створювати ідентичні юридичні наслідки. Теоретичний аналіз специфічної терміносистеми щодо злочину агресії підтверджує її високу концептуальну автономність та складну

організацію, що поділяється на інституційні, юрисдикційні та процесуальні сегменти. Відповідно, головною особливістю перекладу такої термінології є потреба у досягненні суворой функціональної еквівалентності, де дотримання принципу термінологічної тяглості та збереження міжнародних маркерів гарантують точну інтеграцію наднаціональних правових стандартів у вітчизняне законодавче поле.

1.3. Основні перекладацькі стратегії та трансформації у перекладі документів міжнародних організацій

Перекладацьку стратегію можна визначити як усвідомлений план дій фахівця, спрямований на успішне розв'язання конкретних завдань під час перекладу. Досліджуючи специфіку офіційно-ділових текстів, мовознавець В. І. Карабан наголошує на пріоритетності прагматичної адекватності. За висновками науковця, ключовим стратегічним завданням під час роботи з правовими документами постає досягнення граничної точності висловлювання, що об'єктивно вимагає повної відмови від емоційно-експресивних засобів та спирання виключно на уніфіковані термінологічні стандарти [Карабан 2004]. Відповідно, українськомовна версія Угоди має відзначатися максимальною строгістю та дзеркально відображати всі юридичні нюанси французького оригіналу.

Комплексний підхід до класифікації стратегій пропонує зарубіжний перекладознавець Ендрю Честерман, виокремлюючи три фундаментальні рівні: **синтаксичний** (маніпуляції з формою), **семантичний** (робота зі змістом) та **прагматичний** (орієнтація на комунікативну мету). Дослідник зазначає, що в спеціалізованому дискурсі саме прагматичним макростратегіям належить керівна роль, адже вони визначають ступінь формальності викладу та межі припустимого втручання у синтаксис першоджерела [Chesterman 1997]. З огляду на це, прагматичний напрям перекладу спрямований на забезпечення абсолютної рівноцінності юридичної сили українського тексту та європейського оригіналу.

Визначальне місце в методології юридичного перекладу посідають поняття «форенізації» (відчуження) та «доместикації» (одомашнення), концептуалізовані Лоуренсом Венуті. На відміну від художньої літератури, де доместикація забезпечує природність сприйняття, у міжнародно-правовому середовищі домінуючою стратегією виступає форенізація. На переконання Л. Венуті, відчуження слугує надійним інструментом захисту концептуальної цілісності документа, оскільки воно свідомо консервує певні елементи іншомовності, що є надзвичайно важливим критерієм ідентифікації дипломатичних актів [Venuti 2008].

Застосування стратегії форенізації при перекладі Угоди про Спеціальний трибунал є об'єктивною необхідністю. Цільовий текст не повинен створювати враження внутрішнього національного закону; його завдання — зберегти наднаціональний характер. Практично це реалізується через збереження складної архітектури преамбул, використання міжнародних кальок та латинізмів, які маркують інтеграцію документа в глобальну правову систему.

Зазначений підхід корелює з висновками Р. П. Зорівчак щодо відтворення реалій. Дослідниця наголошує, що кожна інституція генерує специфічні поняття без абсолютних лексичних аналогів у цільовій мові. Збереження національної та інституційної своєрідності першоджерела, за її словами, вимагає філігранного використання транскодування та калькування, аби запобігти усуненню унікальних рис вихідного документа [Зорівчак 1989].

Синтезуючи наведені класифікації, логічно констатувати, що робота з текстами міжнародних організацій вимагає реалізації комплексної стратегії формально-прагматичної еквівалентності з вираженими елементами форенізації. Вона спирається на пріоритет юридичної точності, орієнтацію на рівноавтентичність документа та збереження наднаціонального статусу.

Стратегія доместикації в юридичному перекладі зводиться до всебічної адаптації іноземних концепцій до термінологічних норм вітчизняного законодавства. Проте італійський фахівець Фабріціо Мегале застерігає, що надмірне одомашнення здатне спровокувати «правову ілюзію», за якої

реципієнт помилково сприймає міжнародні норми як частину внутрішнього права, що автоматично спотворює юрисдикційні межі [Megale 2008, с. 54]. Подібну думку у вітчизняній науці висловлює Л. М. Черноватий, вводячи термін «концептуальна асиміляція». Дослідник попереджає, що використання суто українських правових кліше для трансляції норм міжнародного кримінального права загрожує звуженням правового обсягу оригіналу [Черноватий 2013, с. 142].

Впровадження глобальних стратегій на практиці потребує використання тактичних інструментів — перекладацьких трансформацій. Теоретичне підґрунтя цього вчення детально опрацьоване І. В. Корунцем. Науковець зазначає, що сутність таких міжмовних перетворень зводиться до пошуку відповідних структурно-семантичних моделей у цільовій мові, здатних без втрат ретранслювати прагматичний потенціал оригіналу [Корунець 2003].

Фундаментальним впорядкуванням у західній традиції залишається класифікація канадських лінгвістів Жана-Поля Віне та Жана Дарбельне. Дослідники диференціюють перекладацькі операції на **прямі** та **непрямі**. Прямі методи застосовуються за наявності структурного та концептуального паралелізму між мовами, тоді як непрямі стають необхідними у разі виникнення граматичних чи семантичних розбіжностей. Автори акцентують на пріоритетності прямих методів для правового дискурсу, проте визнають: «Коли дослівне відтворення призводить до порушення синтаксичних норм або викривлення сенсу, перекладач зобов'язаний вдатися до непрямих перетворень, зберігаючи при цьому строгість юридичного стилю» (переклад наш. — К. С.) [Vinay, Darbelnet 1995, с. 31].

На лексичному рівні основними прямими інструментами відтворення міжнародних текстів виступають *запозичення* та *калькування*. Запозичення полягає у прямому перенесенні лексичної одиниці з мови оригіналу. У правових текстах цей прийом часто стосується латинських максим та усталених формул, які зберігають свою графічну форму для підкреслення універсальності юридичної норми. Своєю чергою, калькування передбачає морфемне або

синтаксичне копіювання структури іншомовного терміна. Пітер Ньюмарк класифікує його як свідомий термінотворчий акт, що дозволяє безпечно інтегрувати нові юридичні концепти в національну систему [Newmark 1988].

У випадках структурної асиметрії фахівець вдається до *транспозиції* — непрямого методу, що передбачає заміну частини мови без зміни семантичного змісту висловлювання. С. Є. Максимов констатує, що для подолання високої номіналізації французького тексту (переважання іменників над дієсловами) часто виникає потреба трансформувати іменникові ланцюги у підрядні дієслівні речення чи дієприслівникові звороти, що адаптує виклад до українських норм нормотворення [Максимов 2006, с. 112].

Іншим ключовим непрямым методом є *модуляція* — семантична трансформація, що базується на зміні кута зору або логічного ракурсу. У дипломатичних текстах вона регулярно проявляється через антонімічний переклад, коли стверджувальна форма оригіналу передається через подвійне заперечення в українській мові, або коли абстрактне поняття замінюється на конкретне задля збереження юридичної жорсткості норми [Vinay, Darbelnet 1995].

В. І. Карабан розширює цей арсенал такими трансформаціями, як *конкретизація* та *експлікація*. Конкретизація застосовується у випадках, коли слово з широким семантичним обсягом в оригіналі замінюється на термін із вузьким, спеціалізованим значенням [Карабан 2004]. У ситуаціях термінологічних лакун використовується *експлікація* (описовий переклад). Цей прийом полягає у розкритті значення іншомовного концепту за допомогою розгорнутої дефініції. Як констатує український дослідник С. Г. Саєнко, описовий переклад є ефективним інструментом для пояснення унікальних інституційних реалій французької правової системи, проте в юридичному тексті він має бути максимально лаконічним, щоб не перевантажувати синтаксис і не створювати двозначностей [Саєнко 2005].

Окрему функціональну групу становлять трансформації *компресії* (вилучення) та *декомпресії* (розширення), які регулюють обсяг тексту. Як

зазначає В. І. Карабан, декомпресія використовується для введення лексичних одиниць, необхідних для адекватного відтворення граматичного чи логічного зв'язку в цільовій мові, що під час роботи з французькими текстами регулярно вимагає розгортання стислих прийменникових конструкцій у повноцінні підрядні речення. Натомість компресія передбачає усунення мовної надмірності. Дослідник наголошує, що хоча в міжнародних договорах опущення слів традиційно вважається ризикованим кроком, застосування компресії стає абсолютно виправданим під час перекладу специфічних юридичних синонімічних пар (дублетів). В українській правовій традиції такі парні конструкції доцільніше передавати одним містким терміном, що дозволяє уникнути тавтології без жодної втрати нормативного сенсу [Карабан 2004].

Синтаксичні перетворення переважно зосереджені на внутрішній перестановці та заміні граматичного стану. Аналізуючи специфіку міжнародно-правових актів, О. В. Борисова вказує на поширеність пасивних конструкцій, які формують об'єктивну тональність документа [Борисова 2018]. В українській мові вони можуть правомірно трансформуватися у безособові форми. Доповнюючи структурний аспект, австралійський вчений Майкл Гарві доводить недопустимість інверсії паралельних умов та винятків у договорах, пояснюючи, що зміна місця підрядного речення загрожує викривленням юридичних наслідків застосування норми [Harvey 2002].

Таким чином, переклад міжнародно-правових актів базується на стратегії форенізації, яка гарантує збереження міждержавного статусу документа та запобігає його концептуальній асиміляції. Подолання міжмовної асиметрії досягається через збалансоване застосування трансформацій: прямих (калькування, запозичення) для точної інтеграції термінів та непрямих (транспозиція, модуляція, експлікація, компресія) для граматичної адаптації. Водночас синтаксичні перетворення вимагають суворого збереження логіко-юридичної архітектури першоджерела задля досягнення абсолютної нормативної рівноцінності текстів.

Висновки до першого розділу

Узагальнюючи результати теоретичного дослідження у першому розділі, варто зазначити, що міжнародний договір є фундаментальним інструментом нормативного регулювання міждержавних відносин та ключовим правовим механізмом інституціоналізації Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. З'ясовано, що попри розмаїття дипломатичної номенклатури (статути, конвенції, протоколи тощо), такі документи наділені рівнозначною юридичною силою. Їхня жорстко стандартизована композиція, що охоплює преамбулу, основну та заключну частини, забезпечує чіткість правозастосування та реалізує комплекс важливих функцій, серед яких пріоритетною виступає охоронна – захист глобального правопорядку та невідворотність покарання вищих посадових осіб держави-агресора.

У цьому контексті встановлено, що концептуальним підґрунтям будь-якого міжнародно-правового акта є його термінологічний апарат. Аналіз лінгвістичної специфіки довів, що терміносистема документів щодо злочину агресії характеризується високим рівнем концептуальної автономності та складною комплексною організацією, яка поділяється на інституційні, юрисдикційні та процесуальні сегменти. Відстежено еволюцію поняття «злочин агресії», яке історично трансформувалося з політичної декларації у строгу дефініцію з чіткою «лідерською природою». Для точного відтворення таких понять необхідно орієнтуватися не на механічний пошук словникових відповідників, а на досягнення абсолютної функціональної еквівалентності та суворе дотримання принципу термінологічної тяглості.

Дослідження перекладацьких підходів дозволило визначити, що провідною стратегічною лінією під час роботи з установчими актами міжнародних організацій є формально-прагматична еквівалентність із домінуванням форенізації (відчуження). Доведено, що свідомо відмова від надмірної доместикації допомагає уникнути виникнення «правової ілюзії» та гарантує збереження наднаціонального статусу документа. Подолання міжмовної асиметрії між французькою та українською правовими системами

вимагає збалансованого застосування різнорівневих трансформацій. Для збереження інституційних реалій та міжнародних латинських маркерів доцільно використовувати прямі методи (калькування, запозичення), тоді як для граматичної адаптації застосовуються непрямі перетворення (транспозиція, модуляція, експлікація, компресія), проте виключно за умови збереження первинної логіко-юридичної архітектури речень.

Отже, проведений теоретичний аналіз засвідчив, що переклад документів про створення Спеціального трибуналу є комплексним багатовимірним процесом. Лише узгодженість обраного концептуального підходу та філігранного володіння тактичними інструментами дозволяє органічно інтегрувати європейські стандарти в українське законодавче поле, повністю зберігаючи автентичну нормативну вагу оригіналу.

РОЗДІЛ II. ЛІНГВОПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРИБУНАЛУ

2.1. Структурні та композиційні особливості документів щодо створення Спеціального трибуналу

Угода між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України (фр. *Accord entre le Conseil de l'Europe et l'Ukraine relatif à la création du Tribunal spécial pour le crime d'agression contre l'Ukraine*) — це міжнародно-правовий акт, підписаний 25 червня 2025 року у Страсбурзі. Суб'єктами підписання виступили Україна, в особі Президента Володимира Зеленського, та Рада Європи, представлена Генеральним секретарем Аленом Берсе. Його головна мета полягає у забезпеченні правосуддя та притягненні до кримінальної відповідальності осіб, які несуть найвищу відповідальність за планування, підготовку, ініціювання або вчинення акту агресії проти України [УСТ 2025, стаття 1].

Специфіка цього документа полягає в його подвійній композиційній структурі. На відміну від класичних лінійних договорів, цей нормативно-правовий акт складається з двох взаємопов'язаних, але структурно відокремлених частин: безпосередньо Угоди (яка закладає політико-правовий фундамент) та Додатка — Статуту Спеціального трибуналу (який деталізує операційні, юрисдикційні та процесуальні механізми) [УСТ 2025, стаття 1, пп. 2]. Обидві частини укладені у суворому офіційно-діловому стилі, що вимагає збереження абсолютної структурної симетрії між французьким оригіналом та українським текстом.

Композиційна структура Угоди є стандартизованою для установчих міжнародних договорів і включає:

1. Преамбулу, яка відзначається значним обсягом і містить посилання на ключові міжнародні акти. Зокрема, у вступній частині згадуються резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо територіальної цілісності України, агресії Російської Федерації та необхідності забезпечення правосуддя. Преамбула виконує функцію обґрунтування легітимності

Трибуналу, апелюючи до досвіду Нюрнберзького процесу (Статуту Міжнародного військового трибуналу 1945 року) та положень Римського статуту.

2. Основну частину, яка складається з 11 статей, що регламентують фундаментальні аспекти інституалізації: створення Трибуналу [УСТ 2025, стаття 1], місцезнаходження [УСТ 2025, стаття 2], правовий статус [УСТ 2025, стаття 3], фінансування [УСТ 2025, стаття 6] та механізми співробітництва [УСТ 2025, стаття 7]. Статті поділяються на нумеровані пункти, а пункти – на підпункти (марковані малими латинськими літерами);
3. Заключні положення та підписи сторін, де фіксуються умови набрання чинності [УСТ 2025, стаття 9], внесення змін [УСТ 2025, стаття 10] та припинення дії Угоди [УСТ 2025, стаття 11], а також зазначається рівноавтентичність текстів українською, англійською та французькою мовами.

Статут Спеціального трибуналу (Додаток / *Annexe*) має значно складнішу та розгалуженішу багаторівневу структуру, оскільки він виконує роль процесуального кодексу установи. Його композиція побудована за ієрархічним принципом і містить 54 статті, згруповані у 6 великих розділів (фр. *Chapitres*):

- **Розділ I** визначає юрисдикцію та застосовне право, зокрема дає чітке юридичне визначення «злочину агресії» (фр. *crime d'agression*) [УСТ 2025, Додаток, Розділ I, статті 1-5];
- **Розділ II** регламентує склад та адміністрування, зокрема структуру Палат, Офісу Прокурора та Секретаріату [УСТ 2025, Додаток, Розділ II, статті 6-15];
- **Розділ III** є найбільшим за обсягом блоком документа, що регулює безпосередньо процесуальні дії. Через свою масивність цей розділ має додатковий композиційний рівень — підрозділи (фр. *Sections*), яких налічується п'ять: загальні принципи, досудове провадження,

судовий розгляд, покарання, оскарження [УСТ 2025, Додаток, Розділ III, статті 16-45];

- **Розділи IV, V, VI** охоплюють питання міжнародного співробітництва, виконання покарань та прикінцеві положення, включно із питанням розпуску Трибуналу після виконання мандата та створення залишкового механізму [УСТ 2025, Додаток, Розділи IV-VI, статті 46-54].

Варто відзначити, що композиційна жорсткість документа зумовлена необхідністю уникнення будь-яких двозначностей під час впровадження норм. Термінологічний апарат Угоди та Статуту вимагає застосування методів прямого перекладу та пошуку точних функціональних еквівалентів у національному законодавстві України. Структурна цілісність, наявність перехресних посилань усередині тексту та логічна послідовність викладу від загального (створення) до часткового (процедура) роблять цей документ зразком сучасного міжнародного кримінального права.

2.2. Лексико-термінологічні особливості українського перекладу документів

Дослідження лексичного наповнення Угоди між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу та доданого до неї Статуту потребує насамперед визначення їхнього функціонально-стилістичного статусу. Будучи міжнародно-правовим актом, цей документ є зразком офіційно-ділового стилю, а саме його дипломатичного підстилю. За визначенням О. Д. Пономаріва, офіційно-діловий стиль обслуговує сферу юридичних і дипломатичних відносин, вирізняючись високим ступенем стандартизації та логізації викладу [Пономарів 2000].

Як зазначає Л. І. Мацько, мові дипломатичних документів притаманна особлива урочистість, використання етикетних формул та термінологічна насиченість, що покликана забезпечити однозначність трактування правових норм на міждержавному рівні [Мацько 2003]. Прагматична установка Угоди вимагає «дзеркального» відображення термінологічного апарату оригіналу. На

переконав В. І. Карабана, під час відтворення текстів такого рівня пріоритетною є інтелектуалізація мови, що реалізується через вживання абстрактної лексики та термінів-номінацій [Карабан 2004]. Лексична точність тут виступає запорукою юридичної автентичності, адже будь-яка конотативна варіативність може призвести до викривлення волевиявлення сторін.

Лексико-термінологічна система Угоди та Статуту не є однаковою і сформована на перетині трьох автономних полів:

- загальноправова лексика — універсальні одиниці офіційного дискурсу (*«набрання чинності», «вирішення спорів», «прикінцеві положення»*);
- дипломатична термінологія — маркери міжнародного статусу документа (*«ратифікація», «денонсація», «рівноавтентичні тексти»*);
- вузькоспеціалізована терміносистема міжнародного кримінального права — концептуальне ядро документа (*«злочин агресії», «індивідуальна кримінальна відповідальність», «функціональний імунітет»*).

Особливий перекладацький виклик становить відтворення безеквівалентної лексики та термінів-реалій, пов'язаних з інституціоналізацією нових органів правосуддя. Перекладач змушений адаптувати французькі юридичні конструкції до національних традицій законотворення, зберігаючи при цьому їхній міжнародний характер. На думку Н. Є. Кащишин, стратегічним орієнтиром у таких випадках є дотримання мовного етикету та нормативності, де кожна лексема посідає чітке місце в ієрархічній структурі тексту [Кащишин 2014].

З огляду на структурну асиметрію французької та української мов, лексико-термінологічні трансформації стають необхідним інструментом досягнення семантичної та юридичної еквівалентності. Практичний аналіз цих процесів доцільно розпочати з дослідження концептуального ядра документа — терміносистеми «злочину агресії» та матеріально-правової лексики.

Відтворення цих концептів вимагає від перекладача філігранної точності, адже будь-яка лексична похибка чи двозначність може призвести до неправильного тлумачення складу злочину та юрисдикції Трибуналу.

« Aux fins du présent Statut, on entend par « crime d'agression » la planification, la préparation, le lancement ou l'exécution, par une personne effectivement en mesure de contrôler ou de diriger l'action politique ou militaire d'un État, d'un acte d'agression... » [1, с. 11].

« Для цілей цього Статуту «злочин агресії» означає планування, підготовку, ініціювання або вчинення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії... » [2, с. 13].

У наведеному фрагменті, що становить базову дефініцію документа, застосовано комплекс перекладацьких трансформацій. Терміни «*crime d'agression*» та «*acte d'agression*» перекладено шляхом повного **калькування** — «злочин агресії» та «**акт агресії**» відповідно. Це абсолютні еквіваленти, закріплені в міжнародному праві, зокрема в Римському статуті, тому збереження термінологічної тяглості тут є обов'язковим. Значний інтерес становить переклад дієслівних іменників, що описують об'єктивну сторону злочину. Якщо «*planification*» та «*préparation*» мають прямі словникові відповідники «**планування**» та «**підготовка**», то термін «*lancement*» (дослівно — запуск, початок) перекладено за допомогою лексичної адаптації (**модуляції**) як «**ініціювання**». Використання слова «запуск» щодо акту агресії є стилістично неприйнятним для українського правового дискурсу. Аналогічно, «*l'exécution*» (дослівно — виконання) перекладено як «**вчинення**». В українській криміналістичній термінології злочини не «виконують», а саме «вчиняють» або «скоюють». Отже, перекладач здійснив лексичну заміну, спираючись на норми лексичної сполучуваності української юридичної мови, що забезпечило природність звучання тексту без втрати правової точності.

« Article 4 - Responsabilité pénale individuelle et défaut de pertinence de qualité officielle » [1, с. 12].

« *Стаття 4 - Індивідуальна кримінальна відповідальність та неприпустимість посилання на посадове становище* » [2, с. 14].

У назві цієї статті ми спостерігаємо поєднання прямого та описового перекладу. Термін «*responsabilité pénale individuelle*» відтворено шляхом **калькування** — «індивідуальна кримінальна відповідальність». Проте друга частина конструкції — «*défait de pertinence de qualité officielle*» (дослівно — відсутність доречності офіційної якості) — вимагала глибокої перекладацької трансформації. Перекладач застосував **експлікацію** у поєднанні з **антонімічним перекладом**, трансформувавши абстрактну фразу в «неприпустимість посилання на посадове становище». Завдяки цій лексико-семантичній заміні французька номіналізація перетворилася на чітку процесуальну норму-заборону, зрозумілу для українського правника, що повністю відповідає вимогам офіційно-ділового стилю.

« *L'immunité fonctionnelle ne s'applique pas devant le Tribunal spécial* » [1, с. 12].

« *Функціональний імунітет не застосовується Спеціальним трибуналом* » [2, с. 14].

Термін «*immunité fonctionnelle*» перекладено за допомогою прямого еквівалента «*функціональний імунітет*». Однак варто звернути увагу на синтаксичну та граматичну трансформацію у другій частині речення. Французька конструкція «*ne s'applique pas devant le Tribunal spécial*» (дослівно — не застосовується перед Спеціальним трибуналом) відтворена українською як «*не застосовується Спеціальним трибуналом*». Відбулася заміна прийменникової конструкції місця («*devant*») на орудний відмінок діяча. Ця граматична заміна (**транспозиція**) зумовлена відмінностями у правових традиціях: у французькій системі норми застосовуються «перед судом», тоді як в українській норми застосовує «сам суд».

« *... un acte d'agression qui, par sa nature, sa gravité et son ampleur, constitue une violation manifeste de la Charte des Nations Unies* » [1, с. 11].

« ... акт агресії, який за своїм характером, тяжкістю та масштабами є грубим порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй » [2, с. 13].

У цьому фрагменті важливим є відтворення лексем, що визначають кваліфікуючі ознаки злочину. Тріада «*nature, gravité et ampleur*» перекладена як «*характер, тяжкість та масштаби*». Юридичний термін «*gravité*» в контексті правопорушення традиційно перекладається як «*тяжкість*» (а не серйозність). Ключовим перекладацьким рішенням тут є відтворення словосполучення «*violation manifeste*». Прикметник «*manifeste*» словники зазвичай подають як «*очевидний*» або «*явний*». Проте в українському міжнародному праві усталеним відповідником для порушень статутних норм ООН є термін «*грубе порушення*». Відтак, застосовано лексичну заміну, що дозволило підвищити реєстр висловлювання та уникнути оціночної двозначності.

Наступним масивом лексики, що потребує детального розгляду, є інституційна термінологія. Вона визначає архітектуру Спеціального трибуналу, формує його номінативну базу та вимагає найвищого ступеня структурної уніфікації.

« ... le Président du Tribunal spécial informe le Comité de direction de l'achèvement du mandat du Tribunal spécial; ce dernier peut alors recommander aux Parties [...] de dissoudre le Tribunal spécial et de créer un mécanisme résiduel » [1, с. 36].

« ... Президент Спеціального трибуналу повідомляє Керівному комітету про виконання мандата Спеціального трибуналу, після чого Керівний комітет може рекомендувати Сторонам [...] розпустити Спеціальний трибунал та створити залишковий механізм » [2, с. 40].

Для перекладу терміна «*Comité de direction*» застосовано **калькування** (структурно-семантичне запозичення) — «*Керівний комітет*». Обидва компоненти дзеркально відтворюють морфологічну структуру та семантику французького оригіналу, що є найбільш прийнятним методом для інституційної термінології Ради Європи. Водночас термін «*mécanisme résiduel*» перекладено як «*залишковий механізм*» також за допомогою **калькування**. Ця лексична

одиниця є вузькоспеціалізованим концептом, що позначає структуру, яка перебирає на себе повноваження трибуналу після його закриття. Дослівний переклад тут є єдино правильним рішенням, оскільки він забезпечує термінологічну відповідність із документами інших міжнародних судів. Також перекладач вдало застосував **модуляцію** при перекладі «*l'achèvement du mandat*» (дослівно — завершення мандата) як «*виконання мандата*», що юридично точніше відображає суть роботи судової установи.

« ... *établissement du Centre international chargé des poursuites pour le crime d'agression ...* » [1, с. 2].

« ... *створення Міжнародного центру з переслідування за злочин агресії ...* » [2, с. 2].

У перекладі назви цієї установи чітко простежується стратегія *очуження*. Перекладач не намагався підібрати аналог з української системи (наприклад, «центр координації слідства»), а використав пряме **калькування**. Збереження міжнародної назви підкреслює уніфікацію зусиль України та партнерів, де термін «*переслідування*» (фр. *poursuites*) виступає прямим еквівалентом міжнародного стандарту.

« *Le Tribunal spécial est composé des organes suivants : a) Les Chambres [...] c) Le Bureau du Procureur ; d) Le Greffe* » [1, с. 12].

« *Спеціальний трибунал складається з таких органів: а) Палати [...] с) Офіс Прокурора; d) Секретаріат* » [2, с. 14].

У перекладі структурних підрозділів застосовано різні стратегії. Французький термін «*Bureau du Procureur*» перекладено як «*Офіс Прокурора*» (**калькування** з лексичною адаптацією). Вибір лексеми «*Офіс*» замість «*Прокуратури*» дозволяє чітко розмежувати орган міжнародного правосуддя та національну систему України. Особливої уваги заслуговує термін «*Le Greffe*». У французькій системі він традиційно позначає канцелярію суду. Однак у перекладі використано функціональний аналог — «*Секретаріат*». Ця трансформація зумовлена тим, що дослівний переклад «*Канцелярія*»

асоціюється з вузьким технічним діловодством. Такий переклад є яскравим прикладом одомашнення.

« *Le Greffe est dirigé par un Greffier, qui est le principal responsable administratif du Tribunal spécial* » [1, с. 13].

« Секретаріат очолює Секретар, який є головною посадовою особою з адміністративних питань Спеціального трибуналу » [2, с. 15].

У цьому реченні застосовано лексичну заміну. Оскільки пряме калькування посади «Greffier» неможливе, перекладач використав лексему «Секретар» як функціональний еквівалент, утворюючи логічний термінологічний ланцюжок «Секретаріат — Секретар». Також варто звернути увагу на **генералізацію** при перекладі «*le principal responsable administratif*». Дослівно це звучить як «головний адміністративний відповідальний», що порушує норми українського ділового мовлення. Перекладач адаптував фразу як «*головною посадовою особою з адміністративних питань*», застосувавши **експлікацію**, що легалізує статус керівника відповідно до української юридичної термінології.

« *Toute personne effectivement en mesure de contrôler ou de diriger l'action politique...* » [1, с. 11].

« *Особа, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними... діями...* » [2, с. 13].

У цьому випадку застосовано **генералізацію**. Французький вираз «*Toute personne*» (кожна/будь-яка особа) замінено на узагальнене «*Особа*». В українських нормативно-правових актах часто уникають зайвих займенників, віддаючи перевагу загальному терміну «особа», який охоплює весь клас суб'єктів.

Третій тематичний масив лексики охоплює процесуальну термінологію, яка регламентує порядок здійснення правосуддя, збирання доказів та забезпечення прав учасників процесу.

« *S'il confirme l'acte d'accusation, le juge de la mise en état peut, sur réquisition du Procureur, décerner les ordonnances et mandats d'arrêt, de détention...* » [1, с. 22].

« Після затвердження обвинувального акта Суддя досудового провадження може, на запит Прокурора, видавати накази та ордери на арешт, тримання під вартою... » [2, с. 25].

Ключовим є переклад терміна «*mandats d'arrêt*». В українському тексті використано еквівалент «ордери на арешт», що є результатом **калькування**. Вибір саме «ордера», а не «постанови» чи «ухвали», що було б ближчим до національного Кримінального процесуального кодексу, корелює із термінологією Римського статуту. Тут також використана **лексична заміна** при перекладі «*sur réquisition*» (дослівно — за вимогою/реквізицією) як «на запит». Перекладач застосував **модуляцію**, пом'якшивши формулювання відповідно до стандартів українського офіційно-ділового стилю.

« *Article 29 - Procédure en cas d'aveu de culpabilité* » [1, с. 25].

« *Стаття 29 - Проведення у разі визнання вини* » [2, с. 28].

Термін «*aveu de culpabilité*» є центральним для цієї статті. В українському перекладі використано прямий відповідник — «визнання вини» (**калькування**). Проте варто зауважити, що французьке «*aveu*» (зізнання/сповідь) має дещо ширший конотативний спектр. Обравши термін «визнання вини», перекладач досяг повної денотативної еквівалентності і усунув зайву емоційність оригінального слова.

« *... de prendre des mesures de protection et des dispositions de sécurité...* » [1, с. 15].

« *... забезпечує [...] заходи захисту та заходи безпеки...* » [1, с. 18].

Ми спостерігаємо переклад терміна «*mesures de protection*» як «заходи захисту», що є прикладом **повного калькування**. Водночас вираз «*dispositions de sécurité*» (дослівно — безпекові розпорядження) відтворено як «заходи безпеки». Тут застосовано **лексичну заміну** (синонімічний вибір), що дозволило

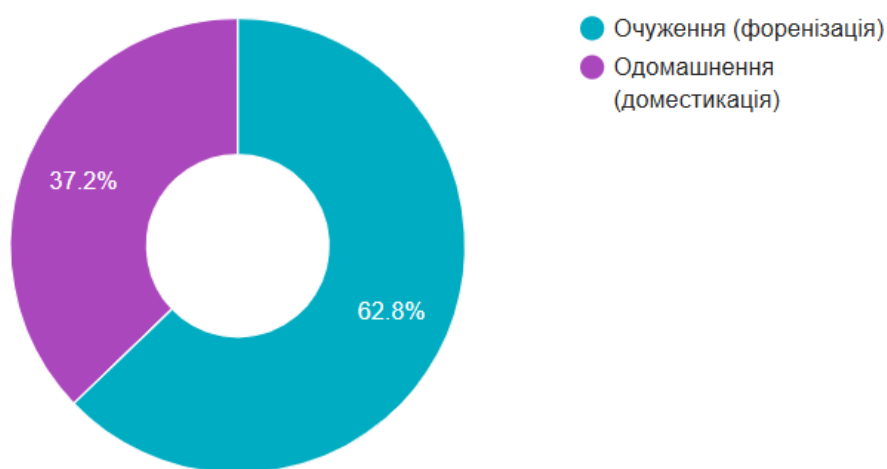
уніфікувати термінологію в межах одного речення та зберегти стилістичну однорідність.

« ... *si son état d'indigence est établi...* » [1, с. 24].

« ... якщо буде доведено, що обвинувачений виявиться неспроможним здійснити оплату... » [2, с. 28].

При перекладі терміна «*indigence*» перекладач вдався до **експлікації** (описового перекладу) та **лексичної адаптації**. Дослівний переклад «стан бідності» звучав би занадто побутово для міжнародного договору. Варіант «*виявиться неспроможним здійснити оплату*» юридично точніше передає процесуальну підставу для надання безоплатної правової допомоги.

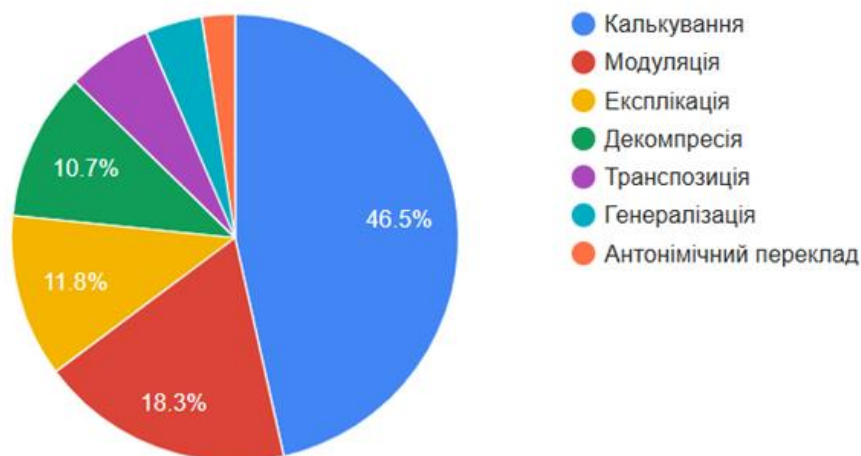
Для об'єктивізації отриманих результатів нами було здійснено кількісний підрахунок застосованих лексико-термінологічних стратегій та трансформацій. Задля наочної демонстрації цих показників було укладено відповідні діаграми.

Малюнок 2.2.1. Співвідношення глобальних перекладацьких стратегій в українському перекладі

Як свідчать результати, відображені на Діаграмі 2.2.1, на макрорівні тексту домінує глобальна стратегія очуження (форенізації), яка охоплює 62,8% проаналізованих випадків. Це об'єктивно пов'язано з суворою необхідністю збереження наднаціонального характеру Спеціального трибуналу. На стратегію

одомашнення (доместикації) припадає 37,2%, що переважно стосується точкової адаптації адміністративних та процесуальних реалій до звичної системи вітчизняного діловодства.

Малюнок 2.2.2 Частотність застосування лексико-термінологічних трансформацій

Щодо мікрорівня тексту (Діаграма 2.2.2), беззаперечним лідером серед перекладацьких трансформацій виступає калькування (46,5%). Висока частотність цього прийому логічно обґрунтовується жанровою специфікою: міжнародне кримінальне право вимагає максимального збереження термінологічної тяглості та нормативної еквівалентності. Другу позицію займають модуляція та лексична заміна (18,3%), які є основним інструментом для дотримання суворих норм лексичної сполучуваності української юридичної мови.

Вагому частку займають прийоми лексичного розширення — експлікація (11,8%) та декомпресія (10,7%). Саме вони виступають головними механізмами реалізації стратегії одомашнення, дозволяючи вичерпно розтлумачити безеквівалентні французькі посади чи деталізувати абстрактні правові стани. Решту 12,7% розподілено між складними граматико-синтаксичними перетвореннями, що допомагають адаптувати іншомовний текст до

синтаксичних норм вітчизняного законотворення: транспозицією (6,2%), генералізацією (4,1%) та антонімічним перекладом (2,4%).

Отже, проведений аналіз лексико-термінологічної системи Угоди та Статуту виявив домінування стратегії очуження та прийому калькування, що зумовлено потребою збереження наднаціонального статусу документів. Використання модуляції, експлікації та декомпресії дозволило адаптувати специфічні французькі концепти й інституційні назви до норм українського законотворення. Багаторівнева трансформаційна модель забезпечила оптимальний баланс між форенізацією та доместикацією, гарантуючи юридичну точність і функціональну адекватність перекладу. Український текст є термінологічно впорядкованим інструментом, що повністю відтворює правовий зміст оригіналу на міждержавному рівні.

Таким чином, проведений багаторівневий аналіз засвідчив, що завдяки досконалому володінню всім арсеналом перекладацьких трансформацій (від базового структурного калькування до складного антонімічного перекладу та декомпресії), перекладачеві вдалося досягти оптимального та науково вивіреного балансу між очуженням та одомашненням. Український текст Угоди та Статуту набув найвищої якості, ставши функціонально адекватним, юридично точним та стилістично бездоганим інструментом правозастосовної практики.

2.3. Граматичні та стилістичні трансформації у перекладі міжнародно-правових положень

Досягнення абсолютної функціонально-прагматичної еквівалентності текстів міжнародних договорів неможливе виключно за рахунок лексико-термінологічної точності, оскільки саме граматична та синтаксична складова тексту забезпечує логічність, нормативну та структурну цілісність міжнародно-правових вимог. З огляду на типологічну розбіжність між аналітичною французькою та синтетичною українською мовами, перекладач стикається з об'єктивною граматичною асиметрією, подолання якої вимагає залучення широкого спектра граматичних та стилістичних трансформацій.

Практичний аналіз доцільно структурувати за ключовими рівнями мовної ієрархії: морфологічним (транспозиція частин мови), синтаксичним (реорганізація структури речення) та функціонально-стилістичним (відтворення дипломатичних кліше та модальності).

Одним із найпоширеніших непрямих методів перекладу офіційно-ділових текстів є **транспозиція** — перехід слова з однієї частини мови в іншу без втрати базового семантичного змісту. У французькому юридичному дискурсі спостерігається висока частотність дієслівних та дієприкметникових конструкцій, тоді як українська правнича мова тяжіє до глибокої номіналізації (переваги віддієслівних іменників).

« *Il est créé un Tribunal spécial chargé de mener des enquêtes et de poursuivre et juger les personnes...* » [1, с. 5].

« *Цим створюється Спеціальний трибунал для розслідування, кримінального переслідування та судового розгляду справ стосовно осіб...* » [2, с. 6].

У наведеному положенні Угоди застосовано багатокomпонентну **транспозицію**. Французька дієприкметникова конструкція з інфінітивами «*chargé de mener des enquêtes*» (дослівно — уповноважений вести розслідування) трансформована в українську прийменниково-іменникову групу «для розслідування». Аналогічно, інфінітиви «*poursuivre*» (переслідувати) та «*juger*» (судити) перекладено віддієслівними іменниками «кримінального переслідування» та «судового розгляду справ». Заміна дієслів на абстрактні іменники є класичним проявом формалізації українського ділового стилю. Така трансформація усуває зайву процесуальність і закріплює ці явища як сталі правові категорії.

« *... en tenant compte du plan de transition adopté par le Comité de direction...* » [1, с. 36].

« *... та з урахуванням плану переходу, затвердженого Керівним комітетом...* » [2, с. 40].

На перший погляд, у цьому фрагменті французький дієприкметник минулого часу «*adopté*» перекладено аналогічним українським пасивним дієприкметником «*затвердженого*». Однак варто звернути увагу на переклад дієприслівникового звороту «*en tenant compte*» (дослівно — беручи до уваги / враховуючи). Перекладач вдався до морфологічної **транспозиції**, замінивши дієприслівник на іменник із прийменником — «з *урахуванням*». Такий прийом дозволяє уникнути нагромадження дієслівних форм у реченні і робить його синтаксично стрункішим і типовим для українського нормотворення.

« *Le Tribunal spécial coopère avec les Parties à l'Accord et le Comité de direction afin d'assurer la liquidation ordonnée de ses opérations...* » [1, с. 37].

« *Спеціальний трибунал здійснює співробітництво зі Сторонами Угоди та Керівним комітетом з метою забезпечення впорядкованого завершення своєї діяльності...* » [2, с. 41].

У цьому прикладі ми спостерігаємо одразу дві граматико-стилістичні заміни. По-перше, французьке дієслово «*coopère*» (співпрацює) розгорнуто в українську дієслівно-іменникову конструкцію «*здійснює співробітництво*». Такий варіант є звичною практикою для української ділової мови, оскільки це додає тексту необхідної офіційності. По-друге, французьку інфінітивну групу «*afin d'assurer*» (щоб забезпечити) перетворено на іменникову фразу «з *метою забезпечення*». **Транспозиція** дієслова на іменник тут є неминучою для збереження високого регістру юридичної мови.

Міжнародно-правовим документам притаманна об'єктивність та деперсоналізація, що на граматичному рівні реалізується через широке використання пасивного стану та безособових конструкцій.

« *Le budget annuel du Tribunal spécial est approuvé par le Comité de direction* » [1, с. 7].

« *Щорічний бюджет Спеціального трибуналу затверджується Керівним комітетом* » [2, с. 8].

Французька конструкція пасивного стану, утворена за допомогою допоміжного дієслова «*être*» та дієприкметника минулого часу («*est approuvé*»),

є абсолютно стандартною. В українській мові дослівний переклад («є затверджений») стилістично маркований як штучний або застарілий. Тому перекладач застосував *граматичну заміну* форми стану, використавши зворотнє дієслово з постфіксом «-ся» — «*затверджується*». Ця трансформація забезпечує природне звучання норми, зберігаючи при цьому необхідну безособовість та акцентуючи увагу на об'єкті (бюджеті), а не на суб'єкті дії.

« *Le présent Accord peut être dénoncé par les Parties d'un commun accord* » [1, с. 8].

« *Ця Угода може припинити дію за взаємною згодою Сторін* » [2, с. 10].

У цьому фрагменті застосовано комплексну граматичну та лексичну трансформацію. Французький пасив «*peut être dénoncé*» (може бути денонсований) перетворено на українську активну конструкцію «*може припинити дію*», де підметом виступає сама Угода. Перехід від пасивного стану до активного (депасивізація) усуває синтаксичну важкість та чітко формулює правовий наслідок: угода перестає діяти. Крім того, вираз «*d'un commun accord*» (дослівно — зі спільної згоди) передано усталеним кліше «*за взаємною згодою*», що є нормативним для українського договірної права.

« *Il est créé un Tribunal spécial...* » [1, с. 5].

« *Цим створюється Спеціальний трибунал...* » [2, с. 6].

Французька безособова конструкція із займенником «il» («*il est créé*» — дослівно «воно є створено») не має прямого структурного еквівалента в українській мові. Для подолання цієї граматичної лакуни перекладач вдався до використання зворотного дієслова «*створюється*» у поєднанні з вказівним займенником в орудному відмінку «*Цим*». Додавання слова «*Цим*» виконує важливу перформативну функцію: воно підкреслює, що саме цей документ (ця Угода) виступає юридичним інструментом заснування Трибуналу.

Офіційно-діловий стиль французької мови характеризується схильністю до розгорнутих, багатокомпонентних синтаксичних речень із послідовною підрядністю. Для адаптації таких структур до норм українського ділового

мовлення перекладач регулярно використовує прийоми синтаксичної перестановки (інверсії), членування та об'єднання речень.

« Nul ne peut être jugé par une juridiction nationale ukrainienne pour les mêmes faits visés à l'article 2 du présent Statut s'il a déjà été jugé par le Tribunal spécial » [1, с. 18].

« Жодна особа, яка була засуджена Спеціальним трибуналом, не може постати перед національним судом України за вчинення тих самих діянь, які зазначені в статті 2 цього Статуту » [2, с. 21].

У французькому оригіналі умовне підрядне речення (*«s'il a déjà été jugé...»* — якщо вона вже була засуджена...) знаходиться наприкінці фрази, що є типовим для романських мов. В українському перекладі цю підрядну частину трансформовано в означальне підрядне речення і перенесено на початок, безпосередньо після підмета *«Жодна особа, яка була засуджена...»*. Така **інверсія** підрядних компонентів кардинально змінює логічний наголос: спочатку ідентифікується суб'єкт із його правовим статусом (вже засуджена особа), а потім формулюється процесуальна заборона (не може постати перед національним судом). Це робить норму "Ne bis in idem" максимально чіткою та не допускає подвійного тлумачення.

« Dans le cadre d'une enquête menée en vertu du présent Statut, une personne : » [1, с. 18].

« Стосовно розслідування, яке проводиться відповідно до цього Статуту, особа : » [2, с. 21].

У цьому реченні синтаксична трансформація реалізується через прийом **декомпресії**. Французький пасивний дієприкметник *«menée»* (проведене) розгорнуто в українське підрядне означальне речення *«яке проводиться»*. Українська мова загалом уникає пасивних дієприкметникових зворотів там, де можна використати підрядне речення, оскільки вони забезпечують більш природний ритм читання та вищу граматичну гнучкість правового дискурсу. Крім того, прийменникову конструкцію *«Dans le cadre de»* (у рамках) замінено

на стилістично виправданий еквівалент «*Стосовно*», що є характерним для української юридичної термінології.

« *S'il confirme l'acte d'accusation, le juge de la mise en état peut, sur réquisition du Procureur, décerner les ordonnances...* » [1, с. 22].

« *Після затвердження обвинувального акта Суддя досудового провадження може, на запит Прокурора, видавати накази...* » [2, с. 25].

Тут варто звернути увагу на переклад умовного підрядного речення «*S'il confirme l'acte d'accusation*» (Якщо він затверджує обвинувальний акт). Перекладач замінив дієслівну підрядну конструкцію на прийменниково-іменникову групу «*Після затвердження обвинувального акта*». Ця синтаксична компресія виконує функцію формалізації тексту. Перехід від гіпотетичної умови («якщо») до темпорально-наслідкової форми («після затвердження») підкреслює обов'язковість процесуального етапу, що є ключовим для кримінального судочинства.

Міжнародні договори мають специфічну мікроструктуру, де преамбула та прикінцеві положення складаються з усталених дипломатичних формул. Переклад цих сегментів вимагає відмови від буквалізму на користь жорсткої стилістичної адаптації до національних стандартів нормотворчої техніки.

« *Considérant que, dans sa Résolution A/RES/68/262 du 27 mars 2014, l'Assemblée générale des Nations Unies a demandé à tous les États...* » [1, с. 2].

« *БЕРУЧИ ДО УВАГИ, що Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у своїй Резолюції A/RES/68/262 від 27 березня 2014 року закликала всі держави...* » [2, с. 2].

Преамбула Угоди традиційно будується на дієприкметниках теперішнього часу («*Considérant*», «*Rappelant*», «*Notant*»). В українському перекладі вони послідовно передаються дієприслівниковими зворотами («*БЕРУЧИ ДО УВАГИ*», «*НАГАДУЮЧИ*», «*ВІДЗНАЧАЮЧИ*»). Це — класичний функціонально-стилістичний еквівалент, який виступає глобальним маркером дипломатичного підстилю. Візуальне виділення цих слів великими літерами є невід'ємною частиною графічної адаптації документа до стандартів

українського діловодства. Також варто відзначити **модуляцію** дієслова: «*a demandé*» (дослівно — попросила) перекладено як «закликала». Заміна нейтрального дієслова на лексему вищого регістру підкреслює політичну вагу резолюцій Генеральної Асамблеї ООН.

« *L'Ukraine coopère avec le Tribunal spécial et avec ses organes à tous les stades de la procédure* » [1, с. 7].

« *Україна співпрацює зі Спеціальним трибуналом та його органами на всіх стадіях проваджень* » [2, с. 9].

Наведений приклад ілюструє стилістичну специфіку вираження модальності зобов'язання. У французьких правових текстах дієслова в теперішньому часі дійсного способу (Present Indicatif) часто використовуються не для констатації факту, а для вираження обов'язку. Тобто «*coopère*» означає не те, що Україна просто зараз співпрацює, а те, що вона зобов'язана це робити. Український перекладач повністю зберіг цю специфічну стилістичну фігуру, використавши теперішній час дійсного способу «*співпрацює*». Відмова від додавання модальних слів (на кшталт «повинна співпрацювати» або «зобов'язується співпрацювати») свідчить про високу кваліфікацію перекладача та його розуміння природи міжнародного договірної імперативу.

« *La langue de travail du Tribunal spécial est l'anglais* » [1, с. 16].

« *Робочою мовою Спеціального трибуналу є англійська* » [2, с. 19].

Це правило застосовується й до дієслова-зв'язки. Там, де у звичайному тексті можна було б використати тире («Робоча мова — англійська»), в юридичному перекладі зберігається дієслово «є» для забезпечення максимальної формальності та безапеляційності констатації факту.

З метою поглиблення наукового дослідження та об'єктивізації отриманих результатів, нами було проведено статистичний аналіз частотності використання різних видів граматичних та стилістичних трансформацій.

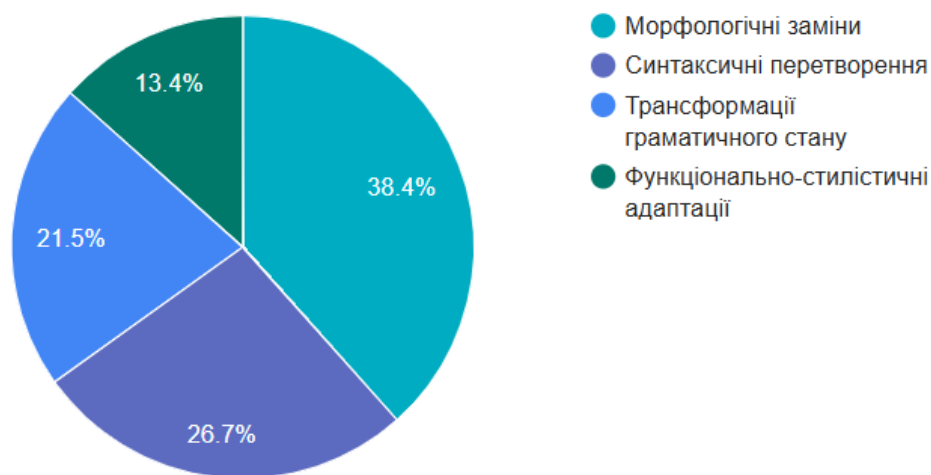

Рис. 2.3. Частотність застосування граматичних та стилістичних трансформацій у перекладі Угоди та Статуту

Відповідно до даних, проілюстрованих на Діаграмі 2.3, абсолютну більшість серед непрямих граматичних методів перекладу становить морфологічна транспозиція (заміна частин мови), показник якої сягає 38,4%. Висока частотність цієї трансформації зумовлена глибокою типологічною розбіжністю у способах номіналізації правових дій: українська мова вимагає масового перетворення французьких інфінітивів та дієприкметників на віддієслівні іменники для дотримання норм канцелярського стилю.

Друге місце посідають синтаксичні перетворення та структурна реорганізація речень, що складають 26,7%. Поділ довгих речень на коротші та зміна порядку слів є необхідними для того, щоб уникнути двозначності під час перекладу правових норм із французької мови на українську. Значний відсоток (21,5%) припадає на трансформації граматичного стану (переходи від пасивних до активних та зворотних конструкцій). Цей показник підкреслює прагнення перекладача до депасивізації тексту там, де це можливо, і використання органічних для української мови форм (наприклад, дієслів на -ся) задля забезпечення об'єктивності викладу.

Решту 13,4% становлять функціонально-стилістичні адаптації, які здебільшого локалізовані в преамбулі та прикінцевих положеннях. Вони

охоплюють відтворення дипломатичних кліше, візуально-графічну адаптацію (капіталізацію літер) та специфічну передачу модальності зобов'язання через теперішній час.

Отже, проведений граматико-стилістичний аналіз установчих документів Спеціального трибуналу свідчить про домінування стратегії доместикації на структурному рівні. Найвищу частотність продемонстрували морфологічна транспозиція, синтаксична реорганізація та депасивізація, що дозволило ефективно подолати типологічну асиметрію мов. Завдяки комплексному використанню цих трансформацій вдалося забезпечити логічну цілісність та імперативність правових норм, повністю адаптувавши їх до традицій українського офіційно-ділового дискурсу без втрати змістової еквівалентності оригіналу.

Висновки до другого розділу

У другому розділі було здійснено комплексний лінгвоперекладацький аналіз українськомовного варіанта Угоди між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України, а також доданого до неї Статуту. Дослідження базувалося на зіставленні автентичного французького тексту з його українським перекладом з метою виявлення композиційних, лексико-термінологічних та граматико-стилістичних стратегій, залучених для досягнення функціональної та юридичної еквівалентності.

На початковому етапі аналізу встановлено, що досліджувані документи вирізняються складною подвійною структурою: вони складаються безпосередньо з політико-правової Угоди та процесуального Додатка (Статуту). Їхня композиція є жорстко стандартизованою і містить преамбулу, основний нормативний блок, поділений на статті, пункти й підпункти, та прикінцеві положення. Суворе дотримання формально-логічної структури під час перекладу зумовлене вимогами дипломатичного підстилю та необхідністю збереження абсолютної юридичної симетрії між оригіналом і цільовим текстом.

Наступний вектор дослідження був зосереджений на лексико-термінологічних особливостях. З'ясовано, що понятійний апарат документів формується на перетині загальноправової, дипломатичної та вузькоспеціалізованої кримінальної лексики. Кількісний та якісний аналіз засвідчив, що під час відтворення концептуального ядра, зокрема термінології складу злочину, перекладач віддає перевагу глобальній стратегії очуження (форенізації) — 62,8% проаналізованих випадків. Провідним інструментом цієї стратегії виступило структурно-семантичне калькування (46,5%). Пряме перенесення таких концептів, як «*акт агресії*» чи «*ордер на арешт*», дозволило інтегрувати український текст у світовий правовий контекст і зберегти нормативну тяглість міжнародного права.

Водночас для перекладу специфічних французьких інституційних та адміністративних реалій активно застосовувалася стратегія одомашнення (доместикації). Шляхом залучення функціональних аналогів, експлікації та декомпресії перекладачеві вдалося адаптувати складні іншомовні концепти під звичні стандарти українського діловодства.

На противагу термінологічному рівню, аналіз граматико-стилістичних трансформацій виявив іншу тенденцію: на структурно-синтаксичному рівні беззаперечно домінує стратегія доместикації. Вона спрямована на подолання типологічної асиметрії між аналітичною французькою та синтетичною українською мовами. Статистичні дані підтверджують, що найчастотнішим прийомом є морфологічна транспозиція (38,4%), яка реалізується через глибинну номіналізацію — заміну французьких інфінітивів та дієприкметників на українські віддієслівні іменники. Цей крок є обов'язковою умовою дотримання стилістичних норм українського канцелярського стилю.

Крім того, для уникнення штучності тексту перекладач регулярно вдавався до депасивізації (21,5%), трансформуючи класичний французький пасив в активні або зворотні конструкції. Особливої уваги заслуговує синтаксична реорганізація (26,7%), що включає інверсію підрядних речень та розщеплення складних періодів, завдяки чому було усунуто будь-який ризик

двозначного тлумачення суворих процесуальних норм. На стилістичному рівні було успішно відтворено дипломатичні кліше, особливо в преамбулі, де специфічні французькі формули адаптовані через традиційні дієприслівникові звороти з відповідною візуальною капіталізацією.

У такий спосіб можна стверджувати, що досягнення юридичної та прагматичної адекватності при перекладі установчих документів Спеціального трибуналу стало можливим завдяки досконалому балансуванню між стратегіями очуження та одомашнення. Багаторівнева трансформаційна модель забезпечила створення бездоганного українськомовного нормативного інструменту, який органічно інтегрується в національне правове поле, не втрачаючи при цьому своєї міжнародної імперативності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Здійснене наукове дослідження дозволило системно охарактеризувати перекладацьку модель відтворення установчих документів міжнародного правосуддя. Отримані результати свідчать про успішне вирішення всіх поставних завдань та досягнення мети роботи, що дає підстави для формулювання таких підсумкових висновків:

Теоретичний етап дослідження підтвердив, що міжнародно-правовий дискурс є гібридною комунікативною системою, де нормативна суворість юриспруденції поєднується з етикетною виваженістю дипломатії. Встановлено, що ключовою характеристикою цього жанру є прагнення до максимально повної термінологічної уніфікації, оскільки будь-яка семантична неточність у текстах такого рівня здатна спровокувати правові конфлікти на міждержавному рівні. З'ясовано, що для успішного відтворення таких документів перекладач має орієнтуватися на лінгвістичну еквівалентність із забезпеченням прагматичної адекватності задля збереження ієрархічності та імперативності викладу.

Аналіз практичного матеріалу дозволив виявити специфічну структуру досліджуваних об'єктів. Угода між Україною та Радою Європи та доданий до неї Статут функціонують як єдиний, але структурно розгалужений документ. Перша частина закладає концептуальний політико-правовий фундамент, тоді як друга — регламентує операційні процеси. Доведено, що переклад такої композиції базується на принципі дзеркальної відповідності, де збереження внутрішньої логіки та послідовності пунктів є важливим аспектом для ідентичного сприйняття юридичних зобов'язань обома мовами.

Кількісні та якісні показники лексико-термінологічного аналізу продемонстрували виражений пріоритет стратегії очуження (форенізації), показник якої сягає 62,8%. Така тенденція зумовлена специфікою об'єкта: терміносистема злочину агресії вимагає суворого дотримання міжнародних стандартів. Беззаперечним лідером серед перекладацьких прийомів виступило калькування (46,5%), що забезпечило пряму інтеграцію української версії

документа у світову юридичну терміносферу. Використання прямих відповідників для базових понять міжнародного кримінального права гарантує правову тяглість та унеможливорює суб'єктивні трактування.

Водночас дослідження виявило гнучкий підхід до відтворення інституційних та адміністративних реалій, де переважала стратегія одомашнення (доместикації). Через систему лексичних заміन, модуляції та функціональних аналогів французькі поняття були адаптовані до традицій українського діловодства.

Граматичний рівень дослідження показав кардинально іншу картину: для подолання структурної асиметрії між аналітичною французькою та синтетичною українською мовами перекладач обрав шлях глибокої адаптації. Провідну роль тут відіграла морфологічна транспозиція (38,4%), спрямована на інтенсивну номіналізацію — перетворення дієслівних конструкцій на віддієслівні іменники. Такий крок дозволив відтворити дух офіційного канцелярського стилю, притаманного українській законотворчій практиці.

Важливим результатом стало виявлення високої частотності синтаксичної реорганізації (26,7%) та депасивізації (21,5%). Активне розбиття довгих французьких речень на коротші та заміна пасивних конструкцій зворотними дієсловами дозволили прибрати «чужорідність» синтаксису. Це забезпечило тексту високу динаміку сприйняття та логічну виразність, що є обов'язковою вимогою для процесуальних норм Статуту.

Таким чином, можна стверджувати, що переклад установчих документів Спеціального трибуналу є результатом вдалої взаємодії двох протилежних стратегій. На лексичному рівні панує форенізація, що підтримує міжнародний авторитет і точність правових понять. На граматичному та стилістичному рівнях домінує доместикація, яка забезпечує природність і нормативність викладу українською мовою. Це доводить, що якісний переклад у сфері міжнародного правосуддя постає не просто технічним відтворенням слів, а актом глибокої міжкультурної та юридичної медіації. Створений український текст є функціонально повноцінним інструментом, що гарантує збереження

змістової ідентичності оригіналу та забезпечує надійну базу для правозастосовної діяльності на найвищому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 704 с.
2. Борисова О. В. Синтаксичні особливості перекладу англомовних та франкомовних міжнародно-правових актів. Мовні і концептуальні картини світу. 2018. Вип. 61. С. 42–49.
3. Буроменський М. В. Міжнародне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 336 с.
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 11.05.2026).
5. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
6. Гнатовський М. М. Злочин агресії у міжнародному кримінальному праві. Міжнародне право. 2022. № 1. С. 50–65.
7. Дмитрієв А. І. Міжнародне кримінальне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 312 с.
8. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. 216 с.
9. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
10. Кащишин Н. Є. Дипломатичний підстиль офіційно-ділового стилю української мови: лексико-семантичний аспект. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2014. Вип. 49. С. 119–122.
11. Кибальникова О. В. Лінгвістичні аспекти міжнародного кримінального права. Вісник перекладознавства. 2021. № 4. С. 40–50.
12. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям). Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. 543 с.

13. Кориневич А. Ю. Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України: міжнародно-правові аспекти. Київ, 2023. 120 с.
14. Короткий Т. Р. Міжнародне кримінальне право. Одеса : Фенікс, 2018. 350 с.
15. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.
16. Культенко В. П. Міжнародне публічне право : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
17. Максименко О. В. Переклад інституційної термінології ЄС. Науковий вісник. 2018. № 2. С. 110–115.
18. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу. Київ : Ленвіт, 2006. 256 с.
19. Мацько Л. І., Сидоренко Г. В., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
20. Міжнародне право : підручник / В. М. Ісаєв та ін. Київ, 2024. 420 с.
21. Мірам Г. Е. Основи перекладу. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2004. 240 с.
22. Пащенко О. М. Термінологія міжнародного судочинства. Київ, 2019. 150 с.
23. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник. . 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2000.
24. Репецький В. М. Міжнародне кримінальне право : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 380 с.
25. Саєнко С. Г. Французька юридична термінологія та її переклад українською мовою. Київ : Либідь, 2005. 210 с.
26. Черноватий Л. М. Переклад англomовної юридичної літератури. Вінниця : Нова Книга, 2013. 416 с.
27. Ascensio H. Droit international pénal. Paris : Pedone, 2012. 540 p.
28. Biel L. Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2014. 350 p.
29. Bocquet C. La traduction juridique: fondement et méthode. Bruxelles : De Boeck, 2008. 140 p.

- 30.Cao D. Translating Law. Clevedon : Multilingual Matters, 2007. 190 p.
- 31.Chesterman A. Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory. Amsterdam : John Benjamins, 1997. 219 p.
- 32.Combacau J., Sur S. Droit international public. Paris : Montchrestien, 2004. 820 p.
- 33.Corten O. Le droit contre la guerre. Paris : Pedone, 2010. 890 p.
- 34.Daillier P., Pellet A. Droit international public. Paris : LGDJ, 2002. 1520 p.
- 35.Gémar J.-C. Traduire ou l'art d'interpréter : fonctions, statut et esthétique de la traduction. Québec : PUQ, 1995. 280 p.
- 36.Harvey M. What's so Special about Legal Translation? Meta: Translators' Journal. 2002. Vol. 47, No. 2. P. 177–185.
- 37.Kreß C. The Crime of Aggression under International Law. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 410 p.
- 38.Megale F. La traduzione giuridica: orientamenti teorici e pratiche di lavoro. Milano : Hoepli, 2008. 160 p.
- 39.Monjean-Decaudin S. Traité de traductologie juridique. Paris : Classiques Garnier, 2022. 518 p.
- 40.Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice-Hall, 1988. 292 p.
- 41.Šarčević S. New Approach to Legal Translation. The Hague : Kluwer Law International, 1997. 308 p.
- 42.Schabas W. A. The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute. Oxford : Oxford University Press, 2016. 1600 p.
- 43.Shaw M. N. International Law. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 1544 p.
- 44.Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 2008. 318 p.
- 45.Vinay J.-P., Darbelnet J. Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 1995. 358 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бусел В. Т. Великий французько-український / українсько-французький словник : 430 000 слів. Київ ; Ірпінь : Перун, 2012. 1440 с.
2. Малишева Н. Р., Микитин І. С. Французько-український та українсько-французький юридичний словник : 60 000 слів / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Харків : Право, 2017. 736 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2007. 716 с.
4. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2004.
6. Larousse : dictionnaire de français en ligne. URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>
7. Le Robert : dictionnaire de langue française. URL: <https://dictionnaire.lerobert.com/>
8. TLFi : Trésor de la Langue Française informatisé / ATILF - CNRS & Université de Lorraine. URL: <http://atilf.atilf.fr/tlf.htm> (дата звернення: 11.05.2026).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Accord entre le Conseil de l'Europe et l'Ukraine relatif à la création du Tribunal spécial pour le crime d'agression contre l'Ukraine. Strasbourg, 25 juin 2025. 37 p.
2. Угода між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Страсбург, 25 червня 2025 року. 41 с.

RÉSUMÉ

L'étape actuelle du développement de l'ordre juridique international est caractérisée par l'émergence de nouveaux défis liés à la nécessité d'engager la responsabilité pour les violations les plus graves de la sécurité mondiale. Dans ce contexte, la création du Tribunal spécial pour le crime d'agression contre l'Ukraine constitue un précédent juridique unique qui exige non seulement une volonté politique, mais aussi une rédaction documentaire irréprochable. Étant donné que les actes constitutifs de telles institutions sont élaborés au niveau international, la qualité de leur intégration dans le champ juridique national par le biais de la traduction revêt une importance capitale.

L'efficacité du fonctionnement du Tribunal spécial dépend directement de l'exactitude de la reproduction des catégories juridiques. Toute imprécision terminologique ou incohérence stylistique dans la traduction officielle peut entraîner des conflits juridiques, une interprétation ambiguë des normes du droit pénal international et compliquer la coopération interétatique au sein du Conseil de l'Europe.

L'actualité de notre mémoire est déterminée par un ensemble de facteurs : l'intérêt scientifique pour la linguistique juridique et le besoin urgent d'étudier en profondeur les outils de traduction qui garantissent la force juridique et la stabilité terminologique des actes internationaux. Dans les réalités actuelles de la guerre à grande échelle en Ukraine, le travail avec de tels textes revêt une importance particulière, car la reproduction linguistiquement précise des documents sur la création du Tribunal spécial est une condition fondamentale pour garantir la punition inéluctable de l'agresseur et la protection des intérêts nationaux dans le domaine du droit international.

Les questions de la spécificité générique des textes officiels, administratifs et diplomatiques ont été examinées dans les travaux de chercheurs tels que O. Ponomariv, L. Matsko, N. Kashchyshyn, V. Borysova. La problématique de la terminologie juridique et de son fonctionnement au sein du droit pénal international est présentée dans les travaux de T. Kyiak, V. Karaban, S. Saienko, M. Hnatovskyi,

A. Korynevych, T. Korotkyi. L'aspect traductologique de la reproduction du discours juridique repose sur les concepts d'I. Korunets, S. Maksymov, R. Zorivchak, L. Chernovatyi, ainsi que sur ceux de chercheurs étrangers, parmi lesquels S. Šarčević, P. Newmark, M. Harvey, D. Cao, S. Monjean-Decaudin, J.-C. Gémard. En revanche, l'appréhension des particularités lexico-grammaticales de la traduction ukrainienne des actes constitutifs du Tribunal spécial nécessite des recherches holistiques ultérieures.

L'objectif de ce travail est d'identifier les particularités linguistiques, traductologiques et généro-stylistiques de la version ukrainienne de l'Accord sur la création du Tribunal spécial, ainsi que d'analyser les transformations à l'aide desquelles l'original français a été reproduit dans le discours juridique ukrainien.

Pour atteindre l'objectif fixé, il est prévu d'accomplir les **tâches** suivantes :

- délimiter les traits compositionnels et stylistiques des documents des organisations internationales ;
- analyser les approches scientifiques de la traduction de la terminologie juridique ;
- identifier les principales stratégies de traduction appliquées dans la traduction juridique franco-ukrainienne ;
- décrire les unités terminologiques dominantes dans l'Accord sur la création du Tribunal spécial ;
- analyser les procédés de traduction utilisés pour reproduire les structures grammaticales et les clichés stylistiques dans la version ukrainienne des documents.

Pour réaliser ces tâches, les **méthodes d'analyse** scientifique suivantes ont été utilisées :

- l'analyse comparative et traductologique — pour la comparaison parallèle de l'original français avec le texte ukrainien et l'identification de la spécificité de la transmission interlinguale des normes juridiques ;

- la méthode d'échantillonnage continu — pour former une base représentative de matériel factuel en extrayant des termes, des structures grammaticales et des clichés ;
- la méthode quantitative — pour calculer le pourcentage des transformations appliquées et visualiser les résultats sous forme de diagrammes ;
- la méthode descriptive et analytique — pour la justification théorique des particularités généro-stylistiques et des caractéristiques linguistiques du discours juridique international ;
- l'analyse contextuelle et sémantique — pour préciser le sens des termes hautement spécialisés directement dans le contexte juridique des documents.

L'objet de l'étude est le discours officiel et administratif dans le texte original francophone de l'Accord entre l'Ukraine et le Conseil de l'Europe sur la création du Tribunal spécial pour le crime d'agression contre l'Ukraine et sa traduction ukrainienne.

Le sujet de la recherche porte sur les moyens de reproduction des termes juridiques, des constructions grammaticales et des éléments stylistiques dans le texte traduit.

Le matériel de ce travail est le texte de l'Accord entre l'Ukraine et le Conseil de l'Europe sur la création du Tribunal spécial pour le crime d'agression contre l'Ukraine. Le volume total du corpus analysé représente 37 pages de l'original français et 41 pages de la traduction, dont plus de 250 segments ont été extraits pour une analyse détaillée.

La valeur théorique du travail réside dans la systématisation des connaissances sur les traits généro-stylistiques des traités internationaux et les particularités de la traduction de la nouvelle terminologie juridique dans la traduction franco-ukrainienne.

La valeur pratique de la recherche se manifeste par la possibilité d'utiliser ses résultats dans l'enseignement des disciplines de la traduction juridique, de la stylistique comparée, ainsi que dans les recherches scientifiques ultérieures dans le domaine du droit international.

La nouveauté scientifique consiste à identifier les particularités de la traduction dans le contexte ukrainien des actes constitutifs du Tribunal spécial (2025), ce qui élargit la théorie des genres et la théorie de la traduction partielle dans la paire de langues français-ukrainien.

Structure du travail. Le travail se compose d'une introduction, de deux chapitres, de conclusions générales, d'une liste de références bibliographiques.

Le premier chapitre est consacré aux fondements théoriques de l'analyse du discours juridique international comme objet de traduction et à l'examen des stratégies de reproduction du lexique spécialisé.

Dans le deuxième chapitre, une analyse approfondie des solutions de traduction lexico-terminologiques et grammatico-stylistiques dans les documents du Tribunal spécial a été réalisée.

En conclusion, nous avons démontré que les choix traductifs opérés dans la version ukrainienne de l'Accord allient rigueur conceptuelle et flexibilité stylistique, combinant des procédés de transposition syntaxique, d'équivalence sémantique et d'adaptation terminologique pour restituer fidèlement la portée juridique de l'original français. L'analyse de ce corpus inédit confirme que la traduction du discours juridique international, en particulier dans le contexte de la création du Tribunal spécial, requiert une compétence interdisciplinaire pointue, associant expertise linguistique et juridique, afin d'assurer la stabilité terminologique des concepts de justice pénale internationale et leur intégration harmonieuse et sans équivoque dans le système de droit national.